

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

«__» «лютого» 2023 р.

**ВИПУСКНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

Тема: «Оцінка фінансових ризиків підприємства та шляхи їх зменшення»

Виконав(ла): Ніхад ШАХЛАРОВ

Керівник: доктор філософії, доцент Євген НЕСЕНЮК

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:
перший розділ - доктор філософії, доцент Євген НЕСЕНЮК
другий розділ - доктор філософії, доцент Євген НЕСЕНЮК

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Тетяна КОСОВА
«11» січня 2023 р.

ЗАВДАННЯ на виконання випускної роботи

здобувача вищої освіти ШАХЛАРОВА Ніхада Ніямеддін огли
(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема випускної роботи «Оцінка фінансових ризиків підприємства та шляхи їх зменшення» затверджена наказом ректора від 26.12.2022 № 2423ст

2. Термін виконання роботи: з 17. 01. 2023 до 28. 02. 2023.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, дані обліково-інформаційної системи підприємства, фінансова, податкова, статистична звітність Акціонерного товариства «ДТЕК Дніпроенерго»

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансові ризики підприємства як об'єкт оцінки

1.2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансових ризиків підприємства

1.3. Фінансово-економічний паспорт Акціонерного товариства «ДТЕК Дніпроенерго»

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ АТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО» ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗМЕНШЕННЯ

2.1. Діагностика джерел виникнення фінансових ризиків підприємства

2.2. Оцінка впливу фінансових ризиків на узагальнюючі показники діяльності підприємства

2.3. Шляхи зменшення фінансових ризиків підприємства

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Фінансові ризики підприємства як об'єкт оцінки.
 ЛИСТ 2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансових ризиків підприємства.
 ЛИСТ 3. Фінансово-економічний паспорт Акціонерного товариства «ДТЕК Дніпроенерго». ЛИСТ 4. Діагностика джерел виникнення фінансових ризиків підприємства. ЛИСТ 5. Оцінка впливу фінансових ризиків на узагальнюючі показники діяльності підприємства. ЛИСТ 6. Шляхи зменшення фінансових ризиків підприємства

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу випускної роботи та надання його керівнику	17.01.2023 – 27.01.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу випускної роботи і надання його керівнику	28.01.2023 – 07.02.2023	
3	1. Узгодження випускної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на випускну роботу. 4. Підготовка виступу.	08.02.2023 – 14.02.2023	
4	1. Переплетення випускної роботи. 2. Подання випускної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	15.02.2023 – 17.02.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	доктор філософії, доцент Євген НЕСЕНЮК		
РОЗДІЛ 2	доктор філософії, доцент Євген НЕСЕНЮК		

8. Дата видачі завдання: «10» січня 2023 р.

Керівник випускної роботи _____ Євген НЕСЕНЮК

(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Ніхад ШАХЛАРОВ

(підпис здобувача)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до випускної роботи «Оцінка фінансових ризиків підприємства та шляхи їх зменшення»: 68 с., 7 рис., 15 табл., 42 літературних джерела.

Мета випускної роботи: оцінка фінансових ризиків підприємства та обґрунтування шляхів їх зменшення.

Об'єкт дослідження – процес управління фінансовими ризиками підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів оцінки фінансових ризиків АТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичного моделювання, факторного і коефіцієнтного аналізу.

Результати випускної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, в практичній діяльності підприємств реального сектора економіки.

ОЦІНКА, ФІНАНСОВІ РИЗИКИ, ПІДПРИЄМСТВО, МАЙНА, КАПІТАЛ, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ШЛЯХИ, ЗМЕНШЕННЯ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТ – акціонерне товариство

ДК – державні компанії

ДТЕК – Донбаська паливно-енергетична компанія

ЄДРПОУ – єдиний державний реєстр підприємств, організацій та установ

ЄС – Європейський Союз

КАСКО - Комплексне Автомобільне Страхування Крім Відповідальності

МСБО – міжнародний стандарт бухгалтерського обліку

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності

НКЦПФР - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

НКРЕ - Національна комісія регулювання електроенергетики України

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

ПАТ – публічне акціонерне товариство

ПДВ – податок на додану вартість

ПЕК - паливно-енергетичний комплекс

ПрАТ – приватне акціонерне товариство

СГД – суб'єкт господарювання

ТЕС – теплові електростанції

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1. Фінансові ризики підприємства як об'єкт оцінки	10
1.2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансових ризиків підприємства	16
1.3. Фінансово-економічний паспорт АТ «ДТЕК Дніпроенерго».....	20
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ АТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО» ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗМЕНШЕННЯ.....	31
2.1. Діагностика джерел виникнення фінансових ризиків підприємства ...	31
2.2. Оцінка впливу фінансових ризиків на узагальнюючі показники діяльності підприємства.....	37
2.3. Шляхи зменшення фінансових ризиків підприємства	47
Висновки до розділу 2.....	56
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність проблеми. В сучасних умовах першим питанням порядку денного є захист України від зовнішньої агресії і національна безпека. Важливою її складовою є енергетична безпека як захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії. При цьому мають дотримуватися принципи надійності, безпечності, ефективності, екологічності. Задачі їх реалізації ускладнюються в умовах воєнного стану і окупації територій з покладами енергоносіїв, руйнування генеруючих і передавальних енергетичних потужностей. За окреслених обставин загрози енергетичній безпеці України зросли і отримали довготривалий характер. Вони негативно впливають на стійкість функціонування енергетичного сектору як його здатність підтримувати штатний режим роботи, фінансувати операційну та інвестиційну діяльність, оновлення пошкоджених енергетичних потужностей, соціальний захист працівників, постраждалих через війну. Кризова військово-економічна ситуація в країні загострює фінансові ризики в енергетиці, що може призвести до припинення, або зниження рівня енергозабезпечення.

Суб'єкти енергетичної безпеки - органи державної влади, органи місцевого самоврядування, організації і підприємства ПЕК та організації, які провадять діяльність в суміжних секторах економіки, що здійснюють комплекс заходів, спрямованих на управління ризиками у сфері енергетичної безпеки.

Європейська інтеграція і вимоги синхронізації потребують інноваційного оновлення національної енергетичної системи і фінансування значного обсягу капітальних вкладень. Брак інвестицій може обернутися створенням умов для реалізації викликів та загроз, сформованих на енергетичних ринках. Вимоги зниження фінансових ризиків потребують реформування енергетичної політики, яка формувалася під політичним впливом в інтересах окремих стейкхолдерів.

Умови післявоєнного відтворення національної економіки потребують створення нової фінансової моделі організації енергетичних ринків. Її ризик-орієнтований характер пов'язаний із необхідністю зниження адміністративного тиску, демонополізацією, зростанням капіталізації і забезпеченням прозорості конкуренції. Зниження фінансових ризиків має супроводжуватися скороченням дебіторсько-кредиторської заборгованості на енергетичному ринку, покращенням технічного стану основних засобів, забезпеченням прибуткової діяльності галузі, реалізацією політики енергозабезпечення, зниженням залежності від імпортованих енергоресурсів.

Об'єктивна необхідність в оцінці і моніторинзі фінансових ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища підприємств ПЕК та розробці шляхів їх зменшення обумовлюють актуальність теми випускної роботи.

Мета випускної роботи – оцінка фінансових ризиків підприємства та обґрунтування шляхів їх зменшення.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки наступних *завдань*:

визначити сутність майна підприємства як об'єкта аналізу;

розкрити інформаційне забезпечення оцінки фінансових ризиків підприємства;

створити фінансово-економічний паспорт АТ «ДТЕК Дніпроенерго»;

проаналізувати склад, структуру, динаміку майна підприємства;

оцінити ефективність використання майна підприємства;

обґрунтувати шляхи підвищення ефективності використання майна.

Об'єкт дослідження – процес управління фінансовими ризиками підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів оцінки фінансових ризиків АТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Методи дослідження. порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичного моделювання, факторного і коефіцієнтного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, податкової, статистичної звітності АТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Практичне значення одержаних результатів. Результати випускної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, в практичній діяльності підприємств реального сектора економіки.

Структура, зміст та обсяг випускної роботи. Випускна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст випускної роботи розміщено на 68 сторінках друкованого тексту, у тому числі 15 таблиць, 7 рисунків та 3 додатка на 32 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 42 найменувань і подано на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансові ризики підприємства як об'єкт оцінки

Стратегія управління ризиками є невід'ємною компонентою корпоративного менеджменту. Його завданням є мінімізація ризику у межах здійснюваних операцій.

Ризики притаманні всім сферам корпоративної діяльності. Більшість із пов'язана з активними операціями, насамперед, видачею комерційних кредитів та інвестиційною діяльністю. Діяльність із отримання кредитів також пов'язана з багатьма ризиками, пов'язаними із борговим фінансуванням, необхідністю виконання договірних умов із обслуговування боргу. Той факт, що підприємство здійснює одночасно й активні, й пасивні операції, вказує на додаткові чинники ризику та зумовлює розробку особливого підходу до обмеження їх впливу під назвою «збалансоване управління активами і пасивами». Діяльність операційних підрозділів, застосування інформаційних технологій і реалізація концепції маркетингу пов'язані з низкою функціональних ризиків, які також можуть негативно вплинути на прибуток та капітал підприємству. Нарешті, вплив зовнішніх ризиків (наприклад, ризик невідповідності умовам державного регулювання, невиконання зобов'язань контрагентів) може мати першорядне значення для діяльності підприємства. Тому управління ризиком входить до числа ключових завдань стратегічного управління підприємством. Корпоративні ризики поділяють на дві категорії: ті, що піддаються кількісній оцінці; ті, що не піддаються кількісній оцінці.

До корпоративних *ризиків, що піддаються кількісній оцінці*, належать фінансові ризики, пов'язані з несприятливими змінами в обсягах, дохідності, вартості і структурі активів та пасивів підприємства. До корпоративних ризиків, що не піддаються кількісній оцінці, належать функціональні ризики,

які стосуються процесу створення будь-якого корпоративного продукту чи послуги, та зовнішні ризики.

Функціональні ризики виникають унаслідок неможливості своєчасно і в повному обсязі контролювати фінансового господарську діяльність, збирати й аналізувати відповідну інформацію. До зовнішніх ризиків належать ті нефінансові ризики, які, на відміну від функціональних, є зовнішніми щодо підприємства. Функціональні та зовнішні ризики не менш небезпечні, ніж фінансові, але їх важче ідентифікувати й визначати кількісно. Зрештою вони призводять до фінансових втрат. Усі корпоративні ризики несуть у собі наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу підприємства.

Фінансовий ризик є одним з найважливіших видів ризиків, з якими пов'язана діяльність підприємств в умовах ринкової економіки. Він характеризується невизначеністю щодо здійснення тієї чи іншої фінансової операції в майбутньому, непередбачуваністю та випадковістю. Можливі як позитивні, так і негативні наслідки ризику. Для ефективного аналізу та оцінки фінансових ризиків необхідно спиратися на наукові розробки, вміло комбінувати відомі методи і застосовувати їх у щоденній роботі. Також необхідно визначити особливості використання методів на конкретному підприємстві. Головне, щоб система аналізу та оцінки фінансових ризиків підприємства була простою, прозорою, практичною і відповідала стратегічним цілям підприємства.

Фінансові ризики пов'язують із ситуаціями, у яких є імовірність виникнення фінансових втрат в умовах невизначеності під час провадження саме фінансової діяльності (менший за очікування рівень доходу, втрата частини капіталу тощо) через зміну відсоткових ставок, цін, курсів валют. Важливе значення для ідентифікації й розкриття інформації про фінансові ризики має МСФЗ (IFRS) 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»,

Під ризиком розуміємо наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку, зокрема в енергетичній і фінансовій сферах. Розглянемо взаємозв'язок енергетичних і фінансових ризиків (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

Взаємозв'язок енергетичних і фінансових ризиків

Загроза		Енергетичний ризик	Фінансовий ризик
1		2	3
1.	Кіберзагрози інфраструктурним об'єктам енергетичного сектору	Загроза безпеці системам електронних комунікацій, управління технологічними процесами, імовірність порушення штатного режиму їх функціонування	Унеможливлення отримання доходу від реалізації електроенергії
2.	Вплив на енергетичний сектор груп впливу	Гальмування реформ в енергетичному секторі, стримування інтеграції України до ЄС, енергетичний дефіцит	Зростання корупційної складової, неефективне та нецільове використання бюджетних ресурсів
3.	Непрозоре функціонування національного енергетичного ринку	Використання неефективних правил функціонування, стримування реалізації розвитку потенціалу ПЕК	Зниження фінансової результативності
4.	Брак внутрішніх ресурсів національної економіки та обладнання для потреб енергетики	Імовірні зловмисні дії з боку третіх сторін – зовнішніх постачальників ресурсів та обладнання для потреб енергетики	Закупівля ресурсів та обладнання за завищеними цінами, що негативно позначається на сальдо платіжного балансу
5.	Втрата кваліфікованого персоналу, низка якість його перепідготовки	Обмеження можливостей впровадження сучасних енергетичних технологій, моделей функціонування енергетичних ринків	Низький рівень впровадження фінансових інновацій
6.	Погіршення технічного стану основних засобів об'єктів енергетичної інфраструктури	Підвищення рівня аварійності роботи, зростання ризиків операційної безпеки систем енергопостачання	Зростання витрат енергетичних підприємств, зменшення їх фінансових результатів, підвищення тарифів для споживачів
7.	Невиконання вимог із розширення пропускних спроможностей інтерконекторів	Стимування реалізації стратегічного вибору України в частині інтеграції до ЄС	Зменшення валютної виручки від експорту і транзиту електроенергії
8.	Слабкість стратегічного планування та координації розвитку економіки та енергетики	Прийняття рішень, які негативно впливають на розвиток енергетики або ж відволікають значні суспільні ресурси	Неефективність бюджетного планування фінансового забезпечення розвитку енергетики
9.	Загрози фізичній безпеці об'єктів енергетичної інфраструктури	Руйнування, пошкодження роботи операційних систем, об'єктів критичної інфраструктури енергетичного сектору	Значні капітальні витрати на фінансування відтворення зруйнованих об'єктів

Продовження табл. 1.1

1	2	3	
10.	Неконтрольована зміна структури генеруючих потужностей	Зростання економічного навантаження на суб'єктів енергетичних ринків, погіршення операційної безпеки систем енергопостачання	Погіршення фінансового стану суб'єктів енергетичних ринків
11.	Відсутність енергетичних резервів	Припинення функціонування окремого об'єкта енергетики, сталого функціонування системи енергопостачання	Отримання фінансових втрат держави і СГД через нестабільність та непрогнозованість енергопостачання
12.	Неспроможність до "кризового" реагування в енергетичній сфері	ризики порушення систем енергетичного забезпечення життєдіяльності країни, національної економіки, систем державного управління	Перенесення кризи енергетичного ринку на фінансовий ринок
13.	Збільшення дефіциту капітальних інвестицій у розвиток енергетики	Відставання ПЕК за технологічними укладами від кращої світової практики та показників роботи	Зменшення енергетичної і фінансової ефективності функціонування СГД
14.	Широкомасштабна збройна агресія рф проти України	Захоплення територій, ресурсів та окремих об'єктів енергетики України, руйнування енергетичної інфраструктури у зоні зіткнення	Неможливість отримання фінансових вигід від енергетичних об'єктів, розташованих на тимчасово невідконтрольних територіях
15.	Низька енергоефективність національної економіки	Зниження конкурентоздатності країни на світових ринках та у двосторонніх відносинах з країнами - постачальниками енергоресурсів	Негативний вплив на сальдо платіжного балансу через зростання імпорту і зниження експорту енергоносіїв
16.	Збереження тінізації відносин в енергетиці, зокрема через неналежний облік ресурсів	Спотворення цінових сигналів енергоринку, стимулювання збереження високого рівня корупції, загроза національній безпеці країни	Зниження доходів бюджету через ухилення від оподаткування і корупцію
17.	Недосконалість законодавства щодо регулювання енергетичних ринків	Перекручення запровадженої моделі функціонування енергетичних ринків, підрив довіри учасників ринків до держави	Неефективність фінансових механізмів субсидювання, публічних закупівель, тарифного регулювання
18.	Вплив зміни клімату на структуру та режими енергоспоживання	Формування додаткових загроз операційній безпеці систем енергозабезпечення внаслідок виникнення непрогнозованих подій	Виникнення додаткових фінансових витрат на проектування і обслуговування енергетичних систем і охорону довкілля

Закінчення табл. 1.1

1		2	3
19.	Поглиблення енергетичної бідності, збільшення видатків домогосподарств на енергозабезпечення	Недоступність послуг енергозабезпечення для кінцевих споживачів, що призводить до погіршення умов життєдіяльності людини	Зростання кредиторської заборгованості домогосподарств за спожиті енергоресурси та надані послуги
20.	Недостатній рівень конкуренції та регулювання монополій на енергетичних ринках	Обмеження прав одних учасників ринків за рахунок інших, зростання вартості енергозабезпечення для кінцевих споживачів, поширення корупції	Скорочення фінансової ефективності відтворення на енергетичному ринку, перехресне фінансування цін та тарифів
21.	Зволікання з прийняттям рішень щодо відмови від використання вугілля для потреб енергетики	Збереження негативного впливу на навколишнє природне середовище, стримування трансформації вугільних регіонів	Збереження дотацій вугільним шахтам у складі видатків бюджету, значні витрати на відшкодування екологічних податків і втрат
22.	Неефективність технологій суб'єктів енергетичних ринків	Зниження конкурентоздатності суб'єктів енергетичних ринків, ускладнення їх виходу на зовнішні ринки, збереження високого рівня тінізації відносин в енергетиці	Фінансові збитки для кінцевих споживачів, що загалом знижує прибутковості суб'єктів енергетичних ринків
23.	Високий рівень обсягів промислових викидів і стоків від діяльності підприємств ПЕК	Нераціональне використання ресурсів для потреб енергетики, негативний вплив на довкілля	Збільшення суспільних витрат на поводження з відходами, на енергозабезпечення для споживачів та захист здоров'я громадян
24.	Високий рівень викидів парникових газів від діяльності ПЕК	Тенденції та загрози, пов'язані із зміною клімату, формування ризиків запровадження міжнародних обмежень на функціонування ПЕК	Зростання суспільних видатків на запобігання та адаптацію до змін клімату, а також екологічних видатків бюджету
25.	Висока вуглецеємність кінцевого енергоспоживання	Запровадження міжнародних обмежень на функціонування національної економіки, погіршення міжнародного іміджу України	Обмеження фінансової відкритості національної економіки
26.	Втрата науково-технічного потенціалу енергетичного сектору	Збільшення залежності країни від зовнішніх постачальників, формування науково-технологічної залежності	Потреба у значних витратах валюти для фінансування критичного імпорту для потреб енергетики
27.	Слабкість корпоративного менеджменту підприємств ПЕК в ринкових умовах	Слабкість конкурентних позицій українських компаній енергетичного сектору на відкритих ринках, втрата ринкової частки та ризику подальшого припинення функціонування	Висока імовірність банкрутства і проведення фінансової реструктуризації, ускладнення виходу на міжнародні ринку капіталу

Джерело: власна розробка

Таким чином, основними фінансовими ризиками в енергетичній сфері є: унеможливлення отримання доходу від реалізації електроенергії; зростання корупційної складової, неефективне та нецільове використання бюджетних ресурсів; зниження фінансової результативності; закупівля ресурсів та обладнання за завищеними цінами, що негативно позначається на сальдо платіжного балансу; низький рівень впровадження фінансових інновацій; зростання витрат енергетичних підприємств, зменшення їх фінансових результатів, підвищення тарифів для споживачів; зменшення валютної виручки від експорту і транзиту електроенергії; неефективність бюджетного планування фінансового забезпечення розвитку енергетики; значні капітальні витрати на фінансування відтворення зруйнованих об'єктів; погіршення фінансового стану суб'єктів енергетичних ринків; отримання фінансових втрат держави і СГД через нестабільність та непрогнозованість енергопостачання; перенесення кризи енергетичного ринку на фінансовий ринок; зменшення енергетичної і фінансової ефективності функціонування СГД; неможливість отримання фінансових вигід від енергетичних об'єктів, розташованих на тимчасово непідконтрольних територіях; негативний вплив на сальдо платіжного балансу через зростання імпорту і зниження експорту енергоносіїв; зниження доходів бюджету через ухилення від оподаткування і корупцію; неефективність фінансових механізмів субсидіювання, публічних закупівель, тарифного регулювання; виникнення додаткових фінансових витрат на проектування і обслуговування енергетичних систем і охорону довкілля; зростання кредиторської заборгованості домогосподарств за спожиті енергоресурси та надані послуги; скорочення фінансової ефективності відтворення на енергетичному ринку, перехресне фінансування цін та тарифів; збереження дотацій вугільним шахтам у складі видатків бюджету, значні витрати на відшкодування екологічних податків і втрат; фінансові збитки для кінцевих споживачів, що загалом знижує прибутковості суб'єктів енергетичних ринків; збільшення суспільних витрат на поводження з відходами, на енергозабезпечення для споживачів та захист здоров'я

громадян; зростання суспільних видатків на запобігання та адаптацію до змін клімату, а також екологічних видатків бюджету; обмеження фінансової відкритості національної економіки; потреба у значних витратах валюти для фінансування критичного імпорту для потреб енергетики; висока імовірність банкрутства і проведення фінансової реструктуризації, ускладнення виходу на міжнародні ринку капіталу.

1.2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансових ризиків підприємства

Відповідно до п.31 МСФЗ [24] СГД розкриває інформацію у фінансовій звітності для користувачів, яка дозволяє оцінити характер та рівень ризиків, що виникають унаслідок фінансових інструментів та на які він наражається. Надання якісної інформації у контексті кількісного розкриття ризиків (кредитного, ринкового, ліквідності) дає можливість користувачам ув'язати розкриття інформацію і сформувати загальну картину характеру та рівня ризиків, що виникають унаслідок фінансових інструментів. Взаємодія між якісною та кількісною розкритою інформацією сприяє розкриттю інформації у такий спосіб, який дає змогу користувачам краще оцінити вплив ризиків на СГД.

Метою МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [25] є встановлення принципів фінансової звітності про фінансові активи та фінансові зобов'язання, які надаватимуть доречну та корисну інформацію користувачам фінансової звітності для їхньої оцінки обсягів, часу та невизначеності майбутніх грошових потоків СГД. Відповідно до п. 3.2.6 при передачі фінансового активу СГД оцінює, якою мірою він зберігає ризики та винагороди від володіння фінансовим активом, у випадках якщо СГД:

а) повністю передає всі ризики та винагороди від володіння фінансовим активом, то має припинитися його визнання;

б) в основному зберігає всі ризики та винагороди від володіння фінансовим активом, то продовжується їх визнання;

в) ні передаються, ні зберігаються в основному всі ризики та винагороди від володіння фінансовим активом, то у разі втрати контролю, припиняється визнання фінансового активу і визнаються окремо як активи чи зобов'язання будь-які права чи обов'язки, створені або збережені при передачі; у разі збереження контролю - продовжується визнання фінансового активу тією мірою, якою СГД бере подальшу участь у фінансовому активі.

У 2021 році Урядом України затверджено Стратегію енергетичної безпеки [32]. У нього акцентується увага на чинниках, що збільшують фінансові ризики функціонування ПЕК: він не використовує інновації та нові технології; витрати на наукові дослідження не відповідають сучасним потребам споживачів; існує дефіцит кваліфікованого персоналу, який збільшується у зв'язку із міграцією трудових ресурсів; знижується спроможність забезпечувати проектні, пуско-налагоджувальні, сервісні послуги для підприємств галузі всіх форм власності силами вітчизняних СГД; розміщення значної частини підприємств ПЕК (вугільні шахти та ТЕС), розміщені на тимчасово окупованих територіях; підвищення ризиків виникнення техногенних катастроф через продовження режимів їх функціонування або порушення регламентів їх закриття. До фінансових ризиків ринку електричної енергії відносять: значне зростання заборгованості та кризи неплатежів; незадовільний стан інвестиційної привабливості сектору через різноманіття ризиків; викривлення ринкових механізмів ціноутворення та існуючих механізмів фінансової підтримки соціального захисту окремих категорій споживачів тощо.

Загрози сталості енергопостачання стимулюють споживачів, що не бажають залежати від постачальників-монополістів і застарілих мереж постачання, розвивати власні системи енергозабезпечення. При цьому з новими умовами функціонування енергетичних ринків споживачі мають можливість одночасно стати і постачальниками для інших споживачів.

Бажання споживачів мати власне децентралізоване джерело енергопостачання у перспективі є викликом існуванню централізованих розподільчих систем та генеруючих установок великої потужності.

На ДК покладено соціальні зобов'язання держави у вигляді вимог щодо постачання продукції/енергії за зниженими цінами для окремих категорій споживачів чи учасників ринків, що створює додатковий тиск на перспективи їх сталого розвитку. Стратегічні ДК потребують негайної фінансової стабілізації та суттєвого покращення рівня корпоративного менеджменту з метою підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому ринку України, виходу на ринки країн ЄС. В енергетичному секторі діє неефективний механізм перехресного субсидування, що знижує стимули до підвищення енергоефективності та формує загрозу виникнення енергетичної бідності населення. Ситуація погіршується через систематичне дезінформування вразливих споживачів окремими групами впливу через прямий або опосередкований контроль над медіа-ресурсами.

Поточний незадовільний технічний стан ПЕК, низький рівень енергоефективності формує виклики перед Україною, пов'язані із спроможністю виконувати міжнародні зобов'язання та адаптуватися до амбітних ініціатив ЄС, зокрема ініціативи Європейської Комісії “Європейський зелений курс”. Запровадження ЄС концепції “вуглецевого відбитку” (*carbon footprint*) буде вимогою щодо можливості включення української економіки у загальний ланцюг виробництва в ЄС. У перспективі можливе запровадження механізмів обмеження доступу до кредитного фінансування окремих комерційних проєктів, якщо визначені екологічні вимоги не будуть дотримуватися.

У кризовому фінансовому стані знаходиться атомно-промисловий комплекс України через брак інвестицій в урановидобувні підприємства для збільшення видобутку, недостатність заходів із забезпечення безпечності їх функціонування, потребу у невідкладній модернізації з метою покращення технічних характеристик та будівництва нових енергоблоків.

Запровадження карантинних заходів через COVID-19 призвело до зменшення обсягів споживання енергії та енергоресурсів і до погіршення фінансово-економічних показників роботи суб'єктів енергетичного ринку.

Порушення функціонування енергетичної інфраструктури стало новим безпековим викликом сьогодення та інструментом війн нового покоління. Суттєво впливати на стійкість функціонування енергетичних систем країни можуть технічні та технологічні новації у розвитку енергетичних технологій. За цих умов особливого значення набуває необхідність забезпечення безпеки ланцюга постачання технологій, обладнання, а також сервісних послуг щодо їх обслуговування. Крім того, збільшення кількості та рівня складності автоматизованих систем управління, керованих віддалено через інформаційні канали, формує високі ризики кібератак. Системна кібератака, спрямована на такі системи, може спричинити критичні перебої у функціонуванні енергетичної інфраструктури та призвести до виникнення кризової ситуації в енергетиці загальнодержавного рівня.

Неузгодженість дій суб'єктів системи управління енергетичним сектором створює потенційну загрозу втрати системи управління та координації дій держави з реалізації енергетичної політики. Відбуваються постійні зміни правового поля, функцій і повноважень органів влади з формування політики в енергетичній сфері. Нормативні акти, що ухвалюються, не завжди узгоджуються із загальними пріоритетами забезпечення національної безпеки. Держава має відігравати роль ефективного власника, який формує зрозумілі та узгоджені завдання і напрями діяльності державних компаній. Такі проблемні питання функціонування ПЕК не є вичерпними. Проте вони демонструють, що сектор перебуває у стані підвищеного рівня загроз енергетичній безпеці країни.

Враховуючи поточний стан ПЕК, поява додаткових негативних обставин, явищ або подій може порушити стійкість функціонування енергетичного сектору країни, обмежити або порушити енергозабезпечення споживачів, призвести до аварій та інших негативних наслідків.

1.3. Фінансово-економічний паспорт Акціонерного товариства «ДТЕК Дніпроенерго»

Створення Публічного акціонерного товариства «ДТЕК Дніпроенерго» стало результатом структурної перебудови в електроенергетичному комплексі України і оформлено наказом Міністерства енергетики та електрифікації України від 13.07.1995 № 122 «Про створення акціонерної енергогенеруючої компанії ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Основним видом діяльності підприємства є виробництво електричної та теплової енергії, до його складу входять наступні ТЕС: Запорізька, Криворізька та Придніпровська. До складу ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» входять такі відокремлені підрозділи - виробничі і допоміжні обслуговуючі одиниці, які мають таке місцезнаходження:

Придніпровська ТЕС - 49112, Україна, Дніпропетровська область, м. Дніпро, вул. Гаванська, 1;

Запорізька ТЕС - 71503, Україна, Запорізька область, м. Енергодар, вул. Промислова, 95;

Криворізька ТЕС - 53860, Україна, Дніпропетровська область, Апостолівський район, м. Зеленодольськ, пл. Енергетиків, 1;

Дніпроенергосервіс - 69089, Україна, Запорізька область, м. Запоріжжя, вул. Зачиняєва, 156.

ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» підпорядковується органу державного регулювання діяльності в електроенергетиці НКРЕ, який регулює тарифи за електроенергію та теплоенергію.

Відповідно до ст.11 Закону України «Про електроенергетику» державне регулювання діяльності в електроенергетиці проводиться шляхом надання дозволів на здійснення видів діяльності в електроенергетиці, формування тарифної політики і контролю за якістю послуг. Статутний фонд ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» (табл. 2.1) сформований у 1993 році у розмірі 149185,8 тис. грн., який поділено на 5967432 простих акцій номіналом 25 грн. кожна.

Таблиця 2.1

Загальна інформація про АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

1. Повне найменування	Акціонерне товариство «ДТЕК Дніпроенерго»
2. Серія і номер свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи	серія АА № 273662
3. Дата проведення державної реєстрації	08.04.1998
4. Територія (область)	Запорізька
5. Статутний капітал (грн)	149185800
6. Середня кількість працівників (осіб)	3756
7. Основні види діяльності за КВЕД	35.11. Виробництво електроенергії 25.30. Виробництво парових котлів, крім котлів центрального опалення 33.12. Ремонт і технічне обслуговування електричного устаткування
8. Банки, що обслуговують емітента:	
1) найменування банку, який обслуговує поточний рахунок у національній валюті	Філія - запорізьке обласне управління АТ «Ощадбанк»
2) МФО банку	313957
3) поточний рахунок	26002300664264
4) найменування банку, який обслуговує поточний рахунок у іноземній валюті	Філія - Запорізьке обласне управління АТ «Ощадбанк»
5) МФО банку	313957
6) поточний рахунок	26002300664264

Джерело: www.smida.gov.ua

Всі акції перебувають в обігу. У 2010 році Загальними зборами акціонерів ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» було прийнято рішення про переведення випуску простих іменних акцій у бездокументарну форму існування (табл. 2.2). Статутний капітал оплачений у повному обсязі. Протягом 2021 року акції АТ «ДТЕК Дніпроенерго» перебували в котирувальному списку другого рівня лістингу ПАТ «Фондова біржа «ПФТС» (договір від 14.09.2009 року № 1527).

Таблиця 2.2

Інформація про випуски акції АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Дата реєстрації випуску	Номер свідоцтва про реєстрацію випуску	Найменування органу, що зареєстрував випуск	Міжнародний ідентифікаційний номер	Тип цінного паперу
27.07.2010	594/1/10	НКЦПФР	UA4000080444	Акція проста бездокументарна іменна
Форма існування та форма випуску	Номінальна вартість акцій (грн.)	Кількість акцій (штук)	Загальна номінальна вартість (грн.)	Частка у статутному капіталі (у відсотках)
Бездокументарні іменні	25	5967432	149185800	100

Джерело: www.smida.gov.ua

З 15.04.2013 р. акції АТ «ДТЕК Дніпроенерго» виключені з лістингу на підставі п. 5.22.7. Правил ПФТС, на підставі заяви емітента та не перебувають в лістингу жодної іншої фондової біржі. Власниками основних пакетів акцій є іноземні компанії, зареєстровані у Нідерландах та на Кіпрі (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Інформація про власників пакетів, яким належить 5% і більше акцій АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Найменування юридичної особи	Ідентифікаційний код юридичної особи	Місцезнаходження	Кількість простих іменних акцій (штук)	Від загальної кількості акцій (у відсотках)
Компанія DTEK HOLDINGS LIMITED (ДТЕК ХОЛДІНГЗ ЛІМІТЕД)	174860	1066 Республіка Кіпр - Нікосія Themistokli Dervi, 3	1491859	25
Компанія DTEK ENERGY B.V. (ДТЕК ЕНЕРДЖІ Б.В.)	34334895	1077 Нідерланди - м. Амстердам Стравінскілаан 1531	2614556	43.8138
Компанія GPL INGEN POWER LIMITED (ДЖІ. ПІ. ЕЛ. ІНДЖЕН ПАУЕР ЛІМІТЕД)	376223	- Республіка Кіпр - Nicosia Themistokli Dervi 3	1491859	25
Усього			5598274	93.8138

Джерело: www.smida.gov.ua

Основний пакет акцій належить Компанії DTEK ENERGY B.V. (ДТЕК ЕНЕРДЖІ Б.В.) - 43.8138%, по 25% належить Компаніям DTEK HOLDINGS LIMITED (ДТЕК ХОЛДІНГЗ ЛІМІТЕД) і GPL INGEN POWER LIMITED (ДЖІ. ПІ. ЕЛ. ІНДЖЕН ПАУЕР ЛІМІТЕД). Торгівля цінними паперами емітента на зовнішніх ринках не здійснюється, рішення щодо додаткової емісії цінних паперів не приймалися.

Станом на 01.01.2022 року середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу АТ «ДТЕК Дніпроенерго» – 3713 осіб, позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом - 43 особи, працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) – 3 особи.

Інформація про основні види продукції або послуг, що їх виробляє чи надає АТ «ДТЕК Дніпроенерго», представлена у табл. 2.4. У структурі послуг АТ «ДТЕК Дніпроенерго» за їх видами (рис. 2.1) превалює постачання пари та гарячої води (97,68%), а за регіонами надання – Дніпропетровська область (93%). Виробництво та постачання теплової енергії має яскраво виражений сезонний характер – понад 90% теплової енергії виробляється та постачається протягом опалювального сезону. Теплова енергія реалізується: безпосередньо і методом прямих продаж населенню, бюджетним та іншим споживачам.

Інформація про одержані ліцензії (дозволи) на окремі види діяльності АТ «ДТЕК Дніпроенерго» наведено у табл. 2.5. У сфері теплопостачання надаються такі послуги: ліцензовані (орган ліцензування – НКРЕКП): - «виробництво теплової енергії на ТЕС»; «постачання теплової енергії», «транспортування теплової енергії»; не ліцензовані : - «надання послуг з централізованого опалення та централізованого гарячого водопостачання».

Основні принципи облікової політики Товариства закріплені в Наказі з облікової політики АТ «ДТЕК Дніпроенерго», затвердженої наказом Генерального директора від 28.12.2021 р. № 293. Основні засоби враховуються за переоціненою вартістю за вирахуванням накопиченого зносу і резерву на знецінення, якщо необхідно.

Таблиця 2.4

Інформація про основні види продукції та послуг АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

№ з/п	Вид економічної діяльності	КВЕД	Область	Од. виміру	Обсяг виробництва		Питома вага, %
					регіон	підприємство	
1	Водопостачання та водовідведення	36.00	Запорізька	тис.куб.м.	135077	1403,7	1,04
		37.00		тис. грн.	742224	4814,5	0,65
2	Постачання пари та гарячої води	35.30	Запорізька	тис.Гкал.	140	23,13	16,52
				тис. грн.	15400	9566	62,12
3	Постачання пари та гарячої води	35.30	Дніпропетровська	тис.Гкал.	2209,49	403,89	18,28
				тис. грн.	2163053,8	192733,84	8,91
4	Постачання пари та гарячої води	35.30	Разом	тис.Гкал.	2349,49	427,02	18,18
				тис. грн.	2178453,8	202299,84	9,29

Джерело: власні розрахунки

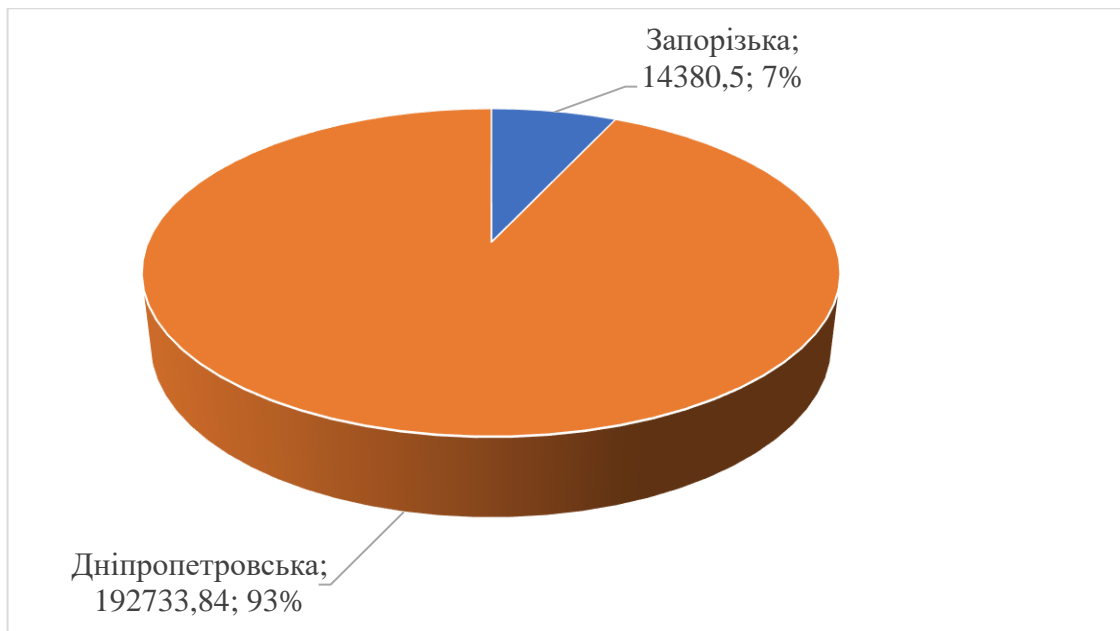
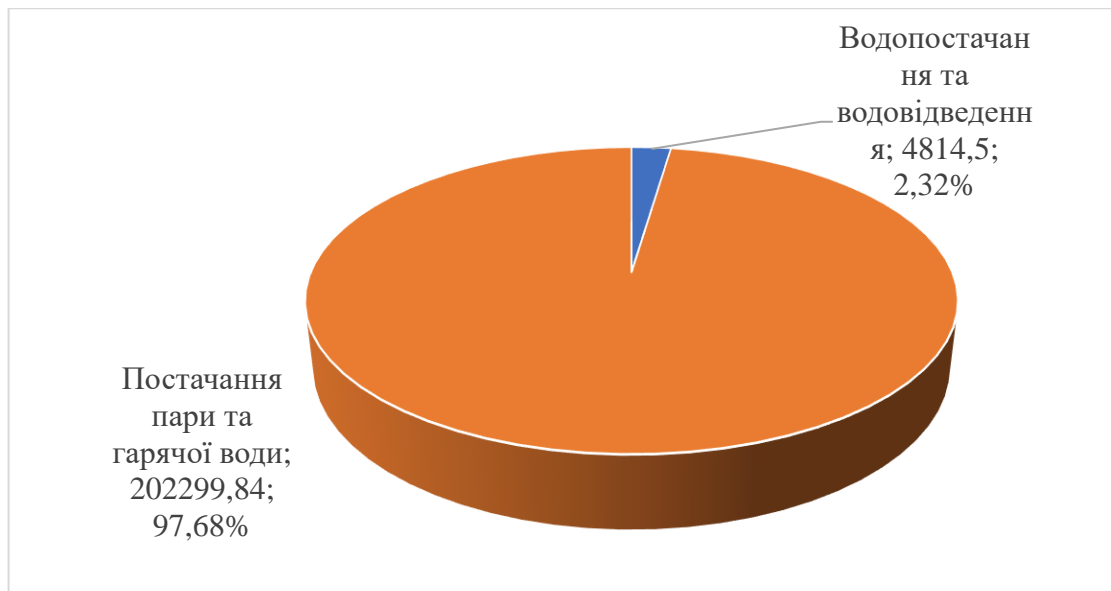


Рис. 2.1 – Структура послуг АТ «ДТЕК Дніпроенерго» за їх видами та регіонами надання, %

Джерело: власні розрахунки

Амортизація основних засобів розраховується лінійним методом для розподілу її первинної або переоціненої вартості до ліквідаційної вартості протягом терміну їх експлуатації: будівлі та споруди - 50 років; машини та обладнання - 30 років; транспортні засоби - 10 років; інструменти та прилади - 15 років; інші основні засоби - 10 років; малоцінні необоротні активи - 5 років. Оцінка усіх основних засобів здійснюється за справедливою вартістю.

Таблиця 2.5

Інформація про одержані ліцензії (дозволи) на окремі види діяльності АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Вид діяльності	Номер ліцензії (дозволу)	Дата видачі	Державний орган, що видав	Дата закінчення дії ліцензії (дозволу)
1	2	3	4	5
Ліцензія на право здійснення господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів	б/н	14.12.2020	Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками	14.12.2024
Дозвіл на спеціальне водокористування	1117/Зап	13.04.2020	Управління регулювання природокористування та охорони природних ресурсів Департаменту екології та праці	31.12.2024
	1120/Зап	27.04.2020		31.12.2024
Дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки	209.17.30	19.10.2020	Державна служба України з питань праці	19.10.2025
	210.17.30	19.10.2020		
	211.17.30	19.10.2020		
Дозвіл експлуатувати машини, механізми, устаткування підвищеної небезпеки	429.17.23	02.08.2020	Головне управління держпраці у Запорізькій області Державної служби України з питань праці	01.08.2025
	596.17.23	06.11.2020		05.11.2025
	595.17.23	06.11.2020		05.11.2025
Свідоцтво про визнання технічної компетенції електротехнічної лабораторії ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС	Е 28-17	27.04.2020	Державне підприємство «Запорізький науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації»	27.04.2024

Закінчення табл. 2.5

1	2	3	4	5
Свідоцтво про визнання технічної компетенції лабораторії металів та зварювання ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС	АВ 27-17	27.04.2020	ДП «Запорізький науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації»	27.04.2024
Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами	2312500000-30	29.12.2020	Міністерство екології та природних ресурсів України	29.12.2024
Дозвіл на спеціальне водокористування	1022/Зап	01.01.2020	Управління регулювання природокористування та охорони природних ресурсів департаменту екології та пр	31.12.2024
Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами	6523286601-5	26.04.2020	Департамент екології та природних ресурсів Херсонської ОДА	необмежений
Дозвіл на спеціальне водокористування	Укр 11.54 Хрс	12.04.2020	Департамент екології та природних ресурсів Херсонської ОДА	01.07.2024
Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами	1220310300-10	29.12.2020	Міністерство екології та природних ресурсів України	29.12.2025
Дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки	420.17.23	31.07.2020	Головне управління держпраці у Запорізькій області Державної служби України з питань праці	22.07.2025

Джерело: www.smida.gov.ua

Переоцінки проводяться з регулярною періодичністю, як правило, кожні 3 роки. Для проведення переоцінок емітент залучає зовнішніх незалежних оцінювачів. Оскільки більшість основних засобів емітента є вузькоспеціалізованими, вони оцінюються за методом амортизованої вартості заміщення. Незавершене будівництво не амортизується. Товарно-матеріальні запаси враховуються за первинною вартістю або чистою вартістю реалізації залежно від того, яка з цих сум менша. Вартість товарно-матеріальних запасів визначається за цінами перших покупок (метод ФІФО) для вугілля і палива за середньозваженою вартістю.

Компанія класифікує свої фінансові активи за наступними категоріями: кредити і дебіторська заборгованість. Кредити і дебіторська заборгованість - це непохідні, що не котируються, фінансові активи з фіксованими або визначуваними платежами, окрім тих з них, які емітент має намір продати в найближчому майбутньому. Вони класифікуються як оборотні активи, за винятком фінансових активів з терміном погашення більше 12 місяців після звітної дати. Ці фінансові активи класифікуються як необоротні активи. Дебіторська заборгованість з основної діяльності і інша дебіторська заборгованість спочатку враховується за справедливою вартістю, а надалі оцінюється за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної процентної ставки мінус резерв на знецінення. Аванси видані враховуються за первинною вартістю мінус резерв на знецінення. Грошові кошти і їх еквіваленти включають гроші в касі, грошові кошти на банківських рахунках до запитання і інші короткострокові високоліквідні інвестиції з первинним терміном розміщення не більше трьох місяців. Позикові кошти враховуються за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної процентної ставки. Компанія робить оцінки і припущення, які впливають на суми активів і зобов'язань, показані в звітності, протягом наступного фінансового року. Оцінки і судження постійно аналізуються і ґрунтуються на досвіді керівництва та інших чинниках, включаючи очікування майбутніх подій, яке при існуючих

обставинах вважається обґрунтованим. При застосуванні облікової політики, окрім згаданих оцінок, керівництво також використовує певні судження.

Висновки до розділу 1

1. Стратегія управління ризиками є невід'ємною компонентою корпоративного менеджменту. Його завданням є мінімізація ризику у межах здійснюваних операцій. Ризики притаманні всім сферам корпоративної діяльності. Більшість із пов'язана з активними операціями, насамперед, видачею комерційних кредитів та інвестиційною діяльністю.

2. До корпоративних ризиків, що піддаються кількісній оцінці, належать фінансові ризики, пов'язані з несприятливими змінами в обсягах, дохідності, вартості і структурі активів та пасивів підприємства. До корпоративних ризиків, що не піддаються кількісній оцінці, належать функціональні ризики, які стосуються процесу створення будь-якого корпоративного продукту чи послуги, та зовнішні ризики.

3. Функціональні ризики виникають унаслідок неможливості своєчасно і в повному обсязі контролювати фінансово-господарську діяльність, збирати й аналізувати відповідну інформацію. До зовнішніх ризиків належать ті нефінансові ризики, які, на відміну від функціональних, є зовнішніми щодо підприємства. Функціональні та зовнішні ризики не менш небезпечні, ніж фінансові, але їх важче ідентифікувати й визначати кількісно. Зрештою вони призводять до фінансових втрат. Усі корпоративні ризики несуть у собі наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу підприємства.

4. Фінансовий ризик є одним з найважливіших видів ризиків, з якими пов'язана діяльність підприємств в умовах ринкової економіки. Він характеризується невизначеністю щодо здійснення тієї чи іншої фінансової операції в майбутньому, непередбачуваністю та випадковістю. Фінансові ризики пов'язують із ситуаціями, у яких є імовірність виникнення фінансових втрат в умовах невизначеності під час провадження саме фінансової діяльності

(менший за очікування рівень доходу, втрата частини капіталу тощо) через зміну відсоткових ставок, цін, курсів валют. Під ризиком розуміємо наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку, зокрема в енергетичній і фінансовій сферах.

5. Важливе значення для ідентифікації й розкриття інформації про фінансові ризики має МСФЗ (IFRS) 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Надання якісної інформації у контексті кількісного розкриття ризиків (кредитного, ринкового, ліквідності) дає можливість користувачам ув'язати розкриття інформацію і сформулювати загальну картину характеру та рівня ризиків, що виникають унаслідок фінансових інструментів.

6. Визначено взаємозв'язок енергетичних і фінансових ризиків на основі затвердженої у 2021 році Стратегію енергетичної безпеки. Основними енергетичними ризиками функціонування ПЕК: він не використовує інновації та нові технології; витрати на наукові дослідження не відповідають сучасним потребам споживачів; існує дефіцит кваліфікованого персоналу, який збільшується у зв'язку із міграцією трудових ресурсів; знижується спроможність забезпечувати проектні, пуско-налагоджувальні, сервісні послуги для підприємств галузі всіх форм власності силами вітчизняних СГД; розміщення значної частини підприємств ПЕК (вугільні шахти та ТЕС), розміщені на тимчасово окупованих територіях; підвищення ризиків виникнення техногенних катастроф через продовження режимів їх функціонування або порушення регламентів їх закриття. До фінансових ризиків ринку електричної енергії відносять: значне зростання заборгованості та кризи неплатежів; незадовільний стан інвестиційної привабливості сектору через різноманіття ризиків; викривлення ринкових механізмів ціноутворення та існуючих механізмів фінансової підтримки соціального захисту окремих категорій споживачів тощо.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ АТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО» ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗМЕНШЕННЯ

2.1. Діагностика джерел виникнення фінансових ризиків підприємства

Система управління ризиками АТ «ДТЕК Дніпроенерго» покликана забезпечити оптимальний баланс між зростання вартості бізнесу та ризиками фінансових втрат на основі швидкого реагування на зміни у внутрішнього і зовнішнього середовища на основі встановлених таргетів ефективності і результативності. ДТЕК є піонером ризик-менеджменту в Україні, який почав розбудовувати у 2007 році. Незважаючи на довгу історію ризик-менеджменту в компанії, функція продовжує розвиватися і вдосконалюватися. В рамках трансформації Групи ДТЕК розроблена стратегія розвитку ризик-менеджменту на 2020-2025 роки, яка виведе управління ризиками і страхування на новий рівень, і дозволить досягти цілей *ESG*-стратегії Групи ДТЕК.

Процес управління ризиками побудований на принципах безперервності та циклічності і включає весь спектр категорій ризиків, з якими може зіткнутися Група ДТЕК. Даний процес переглядається раз на два роки і складається з наступних етапів:

1) ідентифікація ризику - комплексний процес, заснований на принципі раціонального та достатнього покриття зони виникнення ризиків і який враховує стратегію Групи ДТЕК, завдяки чому ідентифікація ризиків здійснюється на всіх рівнях управління;

2) аналіз та оцінка ризику - процес аналізу факторів виникнення ризику (факторів ризику), ймовірності виникнення ризику, ймовірності та ступеня впливу ризиків, беручи до уваги наявність та ефективність вже застосовуваних методів управління ризиками. Вплив на ризик-процес розробки та реалізації

заходів з управління ризиками, спрямований на зниження негативного впливу та ймовірності виникнення збитків або інших негативних наслідків;

3) моніторинг та контроль ризиків, включаючи підготовку звітів для вищого керівництва, забезпечує щоквартальний аналіз істотних ризиків для Групи ДТЕК.

У табл. 2.6 проведено діагностику ризиків розміщення активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго». За її даними проведено оцінку зносу нематеріальних активів і основних засобів (рис. 2.2-2.3).

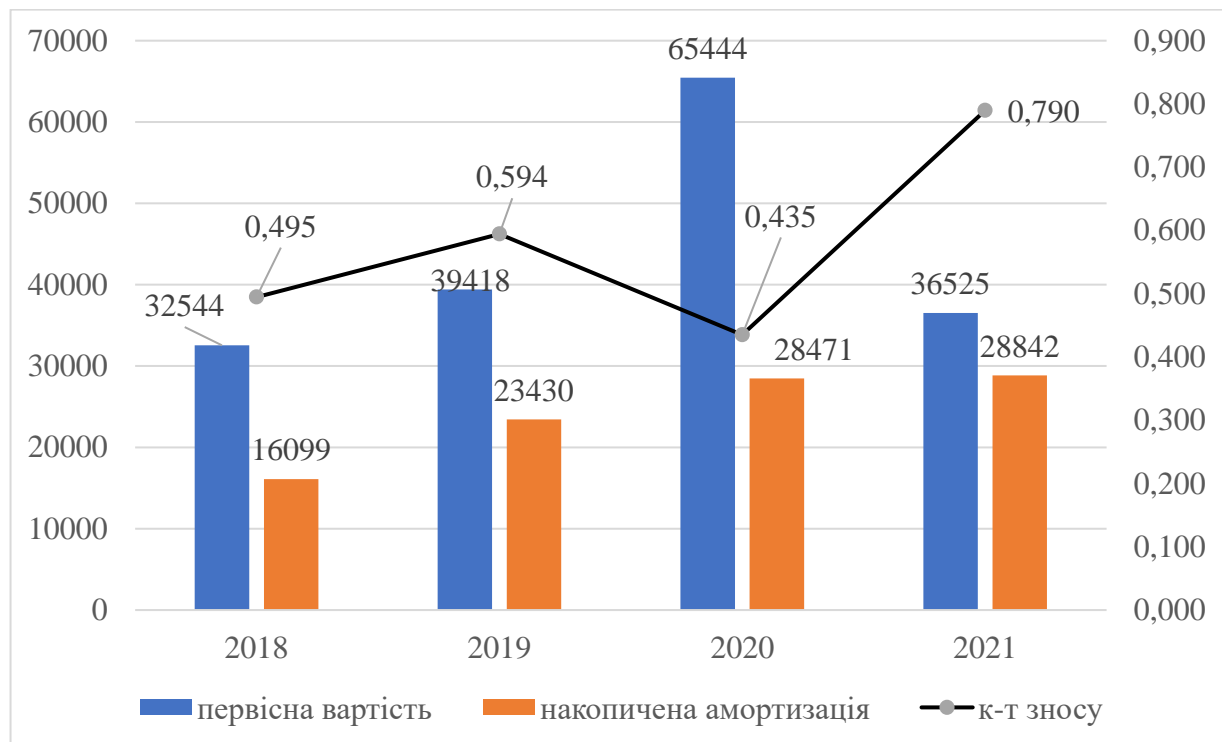


Рис. 2.2 – Показники зносу нематеріальних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Джерело: власні розрахунки

Нематеріальні активи є зношеними більше, ніж на половину, протягом 2018-2021 років коефіцієнт зносу збільшився з 0,495 до 0,790. Основні засоби, навпроти, мають дуже малий знос, а відповідний коефіцієнт збільшився з 0,036 до 0,048 із максимальним значенням 0,187 у 2020 році.

Протягом 2018-2021 років вартість активів зростає з 12042559 тис. грн. до 22443385 тис. грн., або на 10400826 тис. грн., або на 86,37%.

Таблиця 2.6

Діагностика ризиків розміщення активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Актив	2018	2019	2020	2021	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи:	16445	15988	36973	7683	-8762	-53,28
первісна вартість	32544	39418	65444	36525	3981	12,23
накопичена амортизація	-16099	-23430	-28471	-28842	-12743	79,15
Незавершені капітальні інвестиції	2108582	1081277	1333993	1940044	-168538	-7,99
Основні засоби:	5090512	9841848	8627520	11276342	6185830	121,52
первісна вартість	5279913	10536297	10614766	11848280	6568367	124,40
знос	-189401	-694449	-1987246	-571938	-382537	201,97
Інші фінансові інвестиції	114	114	114	114	0	0,00
Довгострокова дебіторська заборгованість	66888	92416	9536	90	-66798	-99,87
Усього за розділом I	7282541	11031643	10008136	13224273	5941732	81,59

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7
II. Оборотні активи						
Запаси	429414	688412	788112	1138410	708996	165,11
Виробничі запаси	429408	687941	788112	1138410	709002	165,11
Дебіторська заборгованість:	2990914	1873257	7965666	4183358	1192444	39,87
за продукцію, товари, роботи, послуги	1198811	1228712	1501946	1578085	379274	31,64
за виданими авансами	1270002	38786	5960356	2206317	936315	73,73
з бюджетом	249015	151600	91915	0	-249015	-100,00
у т. ч. з податку на прибуток	93378	84067	60698	0	-93378	-100,00
інша поточна	179708	370092	350751	398956	219248	122,00
Поточні фінансові інвестиції	460000	0	0	0	-460000	-100,00
Гроші та їх еквіваленти	938067	40909	396586	5627	-932440	-99,40
Витрати майбутніх періодів	6104	946	666	37899	31795	520,89
Інші оборотні активи	28897	1017776	758371	3853818	3824921	13236,39
Усього за розділом II	4760018	3537233	9848703	9219112	4459094	93,68
Баланс	12042559	14568876	19856839	22443385	10400826	86,37

Джерело: власні розрахунки

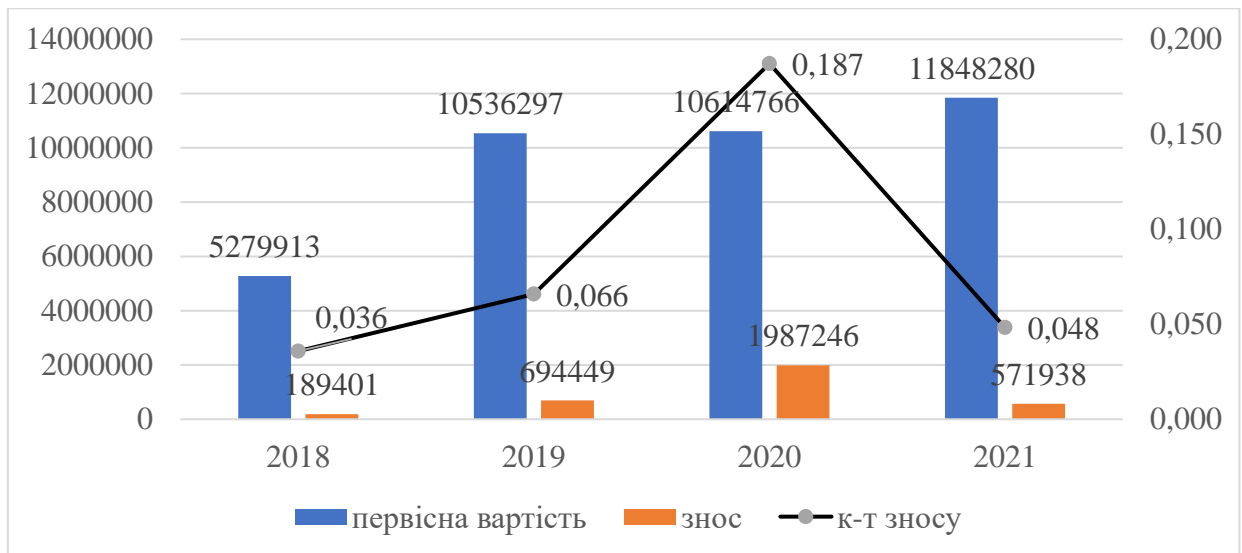


Рис. 2.3 – Показники зносу основних засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»
Джерело: власні розрахунки

Джерелом приросту майна стало збільшення необоротних активів на 5941732 тис. грн., або на 81,59%, а також оборотні активи у сумі 4459094 тис. грн., або на 93,68%. У структурі майна превалюють необоротні активи, частка яких протягом 2018-2021 років скоротилася із 60,47% до 58,92%, а найбільш значущою статтею 1 розділу активів є основні засоби, частка яких зросла з 42,27% до 50,24% (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Діагностика ризиків структури розміщення активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Актив	2018	2019	2020	2021	Приріст, %
1	2	3	4	5	6
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:	0,14	0,11	0,19	0,03	-0,10
Незавершені капітальні інвестиції	17,51	7,42	6,72	8,64	-8,87
Основні засоби:	42,27	67,55	43,45	50,24	7,97
Довгострокова дебіторська заборгованість	0,56	0,63	0,05	0,00	-0,56
Усього за розділом I	60,47	75,72	50,40	58,92	-1,55

Закінчення табл. 2.7

1	2	3	4	5	6
II. Оборотні активи	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Запаси	3,57	4,73	3,97	5,07	1,51
Виробничі запаси	3,57	4,72	3,97	5,07	1,51
Дебіторська заборгованість:	24,84	12,86	40,12	18,64	-6,20
за продукцію, товари, роботи, послуги	9,95	8,43	7,56	7,03	-2,92
за виданими авансами	10,55	0,27	30,02	9,83	-0,72
з бюджетом	2,07	1,04	0,46	0,00	-2,07
у т. ч. з податку на прибуток	0,78	0,58	0,31	0,00	-0,78
інша поточна	1,49	2,54	1,77	1,78	0,29
Поточні фінансові інвестиції	3,82	0,00	0,00	0,00	-3,82
Гроші та їх еквіваленти	7,79	0,28	2,00	0,03	-7,76
Витрати майбутніх періодів	0,05	0,01	0,00	0,17	0,12
Інші оборотні активи	0,24	6,99	3,82	17,17	16,93
Усього за розділом II	39,53	24,28	49,60	41,08	1,55
Баланс	100,0	100,0	100,0	100,0	0,00

Джерело: власні розрахунки

Питома вага оборотних активів зросла з 39,53% до 41,08%, основною статтею яких є дебіторська заборгованість, частка якої скоротилася з 24,84% до 18,64%, або на 6,2%. Оцінка ризиків ліквідності проведена у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка ризиків ліквідності АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Активи та пасиви	2018	2019	2020	2021
Оборотні активи	4760018	3537233	9848703	9219112
Дебіторська заборгованість:	2990914	1873257	7965666	4183358
Поточні фінансові інвестиції	460000	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	938067	40909	396586	5627
Поточні зобов'язання	3874334	5.202007	8429015	7265735
Коефіцієнти:				
- покриття (більше 2,0)	1,229	0,680	1,168	1,269
- проміжної (більше 1,5)	1,133	0,368	0,992	0,577
-абсолютної (більше 0,2)	0,242	0,008	0,047	0,001

Джерело: власні розрахунки

Підприємство має високі ризики ліквідності, оскільки протягом 2018-2021 років виконується тільки коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2018 році. Решта коефіцієнтів не виконується, при цьому вони мають несприятливу динаміку.

Приріст капіталу підприємства обумовлений збільшенням таких його статей: власного капіталу – 5909992 тис. грн., або на 78,38%; довгострокових зобов'язань – на 1099433 тис. грн., або на 175,05%; поточних зобов'язань - на 3391401 тис. грн., або на 87,54% (табл. 2.9).

Питома вага власного капіталу у структурі капіталу скоротилася з 62,61% до 59,93%, або на 2,68%. При цьому питома вага довгострокових зобов'язань зросла з 5,22% до 7,70%, або на 2,48% (табл. 2.10). Основними джерелами формування власного капіталу є: капітал у дооцінках, частка якого зросла з 22,35% до 37,43%, а нерозподіленого прибутку скоротилася з 30,44% до 17,23%. Другою за значущістю статтею капіталу є поточні зобов'язання, частка яких є відносно стабільною і перевищує 33,0%. Таким чином, підприємство наражається на ризик залежності від залученого капіталу.

2.2. Оцінка впливу фінансових ризиків на узагальнюючі показники діяльності підприємства

Фінансові ризики класифікуються за характером об'єкта ризику, обсягом інструментів, що досліджуються, комплексністю дослідження, джерелом виникнення, фінансовими наслідками, характером прояву в часі, рівнем фінансових витрат, можливістю передбачення та страхування, мірою обґрунтованості ризику тощо. Структура та міра ризику змінюються в часі під впливом трансформації зовнішнього та внутрішнього середовища. Управління фінансовими ризиками дає можливість раціональніше використовувати ресурси. Розподіляти відповідальність, покращувати результати діяльності підприємства та забезпечувати прийнятний рівень ризику.

Таблиця 2.9

Діагностика ризиків формування капіталу АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Пасив	2018	2019	2020	2021	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7
I. Власний капітал						
Зареєстрований капітал	149186	149186	149186	149186	0	0
Капітал у дооцінках	2691732	6665254	5901391	8400036	5708304	212,07
Додатковий капітал	1000872	1000872	1000872	1000872	0	0,00
Резервний капітал	32585	32585	32585	32585	0	0,00
Нерозподілений прибуток	3665780	140524	3147535	3867468	201688	5,50
Усього за розділом I	7540155	7994421	10231569	13450147	5909992	78,38
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	411249	1142665	893995	1393941	982692	238,95
Інші довгострокові зобов'язання	35815	40352	45477	51237	15422	43,06
Довгострокові забезпечення	180606	189501	256491	282077	101471	56,18
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	179454	186224	250804	272405	92951	51,80

Завершення табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7
Цільове фінансування	400	330	292	248	-152	-38,00
Благодійна допомога	0	0	1196255	1727503	1727503	
Усього за розділом II	628070	1372848	1196255	1727503	1099433	175,05
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Векселі видані	0	0	338137	163087	163087	
за розрахунками:						
за товари, роботи, послуги	1542043	1874300	4600681	3060714	1518671	98,48
з бюджетом	78618	228184	171568	350850	272232	346,27
зі страхування	7179	2706	4925	0	-7179	-100,00
з оплати праці	13803	13191	17855	20906	7103	51,46
за одержаними авансами	563268	944434	842523	436697	-126571	-22,47
з учасниками	30278	29545	29309	847827	817549	2700,14
Поточні забезпечення	24308	23371	23003	28262	3954	16,27
Доходи майбутніх періодів	1428	0	0	0	-1428	-100,00
Інші поточні зобов'язання	1613409	2085876	2401014	2330392	716983	44,44
Усього за розділом III	3874334	5.202007	8429015	7265735	3391401	87,54
Баланс	12042559	14568876	19856839	22443385	10400826	86,37

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.10

Діагностика ризиків структури капіталу АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Пасив	2018	2019	2020	2021	при- ріст, %
I. Власний капітал					
Зареєстрований капітал	1,24	1,02	0,75	0,66	-0,57
Капітал у дооцінках	22,35	45,75	29,72	37,43	15,08
Додатковий капітал	8,31	6,87	5,04	4,46	-3,85
Резервний капітал	0,27	0,22	0,16	0,15	-0,13
Нерозподілений прибуток	30,44	0,96	15,85	17,23	-13,21
Усього за розділом I	62,61	54,87	51,53	59,93	-2,68
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Відстрочені податкові зобов'язання	3,41	7,84	4,50	6,21	2,80
Інші довгострокові зобов'язання	0,30	0,28	0,23	0,23	-0,07
Довгострокові забезпечення	1,50	1,30	1,29	1,26	-0,24
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1,49	1,28	1,26	1,21	-0,28
Цільове фінансування	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Благодійна допомога	0,00	0,00	6,02	7,70	7,70
Усього за розділом II	5,22	9,42	6,02	7,70	2,48
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Векселі видані	0,00	0,00	1,70	0,73	0,73
за розрахунками:					
- за товари, роботи, послуги	12,80	12,87	23,17	13,64	0,83
- з бюджетом	0,65	1,57	0,86	1,56	0,91
- зі страхування	0,06	0,02	0,02	0,00	-0,06
- з оплати праці	0,11	0,09	0,09	0,09	-0,02
- за одержаними авансами	4,68	6,48	4,24	1,95	-2,73
- з учасниками	0,25	0,20	0,15	3,78	3,53
Поточні забезпечення	0,20	0,16	0,12	0,13	-0,08
Інші поточні зобов'язання	13,40	14,32	12,09	10,38	-3,01
Усього за розділом III	32,17	35,71	42,45	32,37	0,20
Баланс	100,0	100,0	100,0	100,0	0,00

Джерело: власні розрахунки

Протягом 2018-2021 років спостерігалось зростання і доходів, і витрат (рис. 2.4).

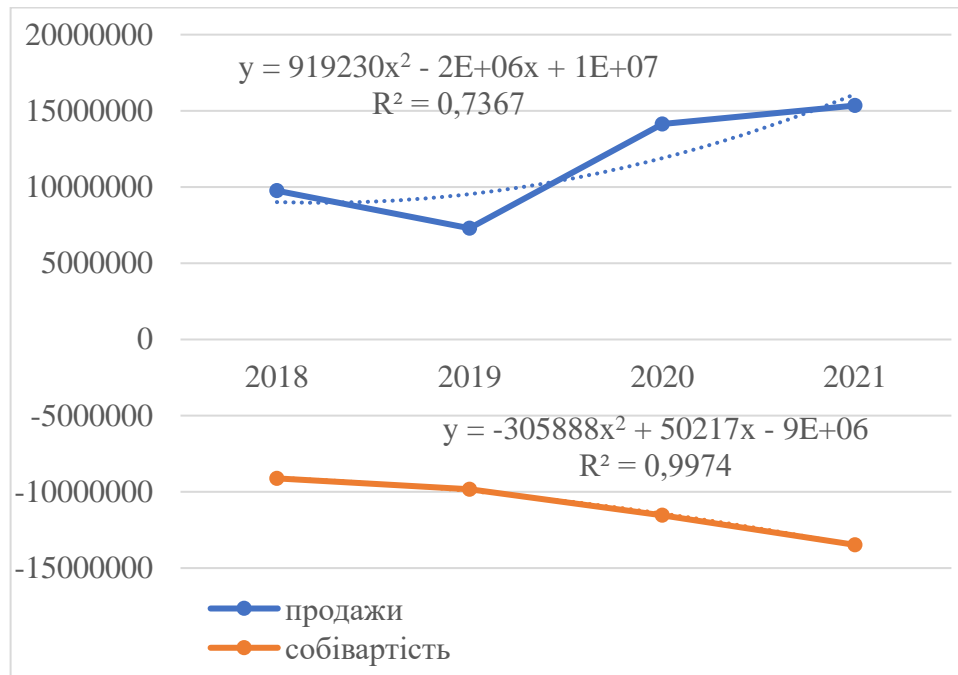


Рис. 2.4 – Динаміка доходів і собівартості реалізованої продукції, товарів, робіт та послуг АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Джерело: власні розрахунки

Обсяг продаж збільшився на 57,18%, а собівартість – на 47,84%. Перевищення темпів зростання обсягів продаж над собівартістю реалізації обумовило зростання валового прибутку на 192,51% (табл. 2.11). Протягом 2018-2019 підприємство збільшувало збитки, а у 2020-2021 – прибутковим (рис. 2.5).

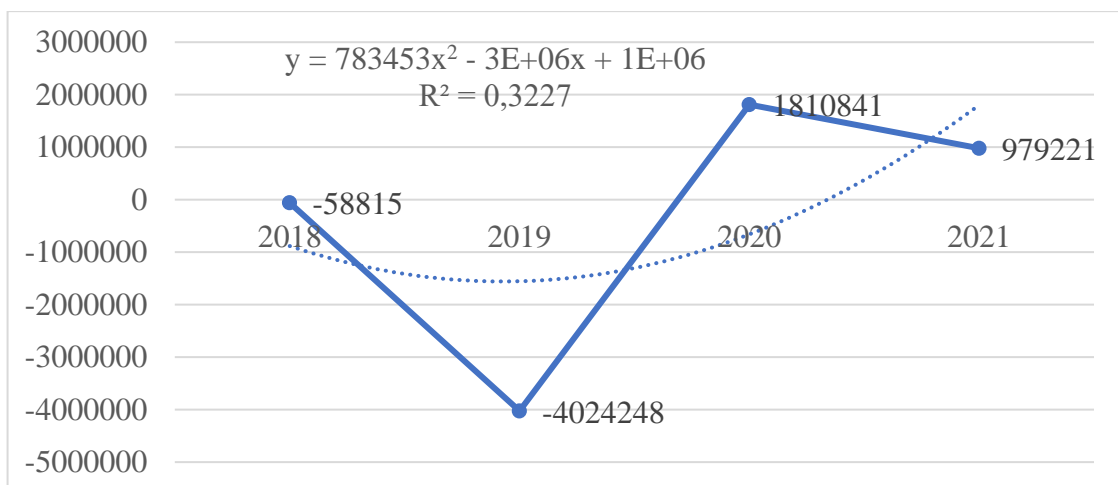


Рис. 2.5 – Динаміка чистого прибутку АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.11

Динаміка формування фінансових результатів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Стаття	2018	2019	2020	2021	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Реалізація продукції (товарів, робіт, послуг)						
- чистий дохід	9764306	7297957	14137011	15347581	5583275	57,18
- собівартість	(9115292)	(9829066)	(11538801)	(13476128)	-4360836	47,84
Валовий: прибуток (збиток)	649014	(2531109)	2598210	1898453	1249439	192,51
Інші операційні доходи	289740	81714	130578	139805	-149935	-51,75
Адміністративні витрати	(118694)	(104783)	(200875)	(211927)	-93233	78,55
Витрати на збут	(9196)	(5212)	(642)	(1204)	7992	-86,91
Інші операційні витрати	(186696)	(647853)	(244297)	(248706)	-62010	33,21
Прибуток від операційної діяльності	624168	(3207243)	2282974	1576421	952253	152,56
Інші фінансові доходи	262898	76572	29693	8529	-254369	-96,76
Інші доходи	91779	16525	203419	64796	-26983	-29,40
Фінансові витрати	(159685)	(189736)	(226452)	(198663)	-38978	24,41
Інші витрати	(974113)	(975361)	(242030)	(257780)	716333	-73,54
Прибуток (збиток) до оподаткування	(154953)	(4279243)	2047604	1193303	1348256	-870,11
Витрати (дохід) з податку на прибуток	96138	254995	(236763)	(214082)	-310220	-322,68
Чистий прибуток (збиток)	(58815)	(4024248)	1810841	979221	1038036	-1764,92

Джерело: власні розрахунки

Протягом 2018-2021 років вартість операційних витрат зросла на 42,77% (табл. 2.12), найбільшими темпами збільшилися витрати на амортизацію – на 142,82%, темпи приросту матеріальних витрат відповідають загальним (44,70%).

Таблиця 2.12

Динаміка і структура елементів операційних витрат АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Затрати	2018	2019	2020	2021	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
	тис. грн.					
- матеріальні	7369211	7779689	8753781	10663530	3294319	44,70
- на оплату праці	368607	377308	422077	433213	64606	17,53
- на соціальні заходи	133658	140182	90710	103499	-30159	-22,56
- амортизація	613633	1070130	1299012	1490003	876370	142,82
- інші	1207622	1429172	1418665	1147604	-60018	-4,97
Разом	9692731	10796481	11984245	13837849	4145118	42,77
	структура, %					
- матеріальні	76,03	72,06	73,04	77,06	1,03	-
- на оплату праці	3,80	3,49	3,52	3,13	-0,67	-
- на соціальні заходи	1,38	1,30	0,76	0,75	-0,63	-
- амортизація	6,33	9,91	10,84	10,77	4,44	-
- інші	12,46	13,24	11,84	8,29	-4,17	-
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	-

Джерело: власні розрахунки Скоротилися витрати на соціальні заходи (на 22,56%) та інші витрати (на 4,97%). Основу операційних витрат становлять матеріальні, частка яких зросла з 76,03% до 77,06%. Інші витрати скоротилися з 12,46% до 8,29%, а частка амортизації зросла – із 6,33% до 10,77%.

Джерелом притоку коштів на підприємство (табл. 2.13) є операційна діяльність, інвестиційна діяльність (крім 2018 року).

Таблиця 2.13

**Динаміка руху грошових коштів за прямим методом АТ «ДТЕК
Дніпроенерго»**

Стаття	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності				
Надходження від:				
- реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	11390012	8846814	16549751	16526179
- повернення податків і зборів	0	0	20731	0
- цільового фінансування	8358	14596	13397	18611
- отримання субсидій, дотацій	3268	8697	8011	12921
- авансів від покупців і замовників	2674454	943474	1010846	1447828
- повернення авансів	1774707	1443164	321276	2699321
- відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	15246	3024	1585	5600
- боржників неустойки	1918	482	20298	1071
- операційної оренди	11564	8044	7730	0
- страхових премій	0	0	4431	35
- інші	237908	548901	149900	5876
Витрачання на оплату:				
- товарів (робіт, послуг)	(10307989)	(10960430)	(9257095)	(2414564)
- праці	(301439)	(319442)	(323251)	(372064)
- відрахувань на соціальні заходи	(148310)	(166405)	(107168)	(129811)
- податків і зборів	(1434848)	(364880)	(753477)	(1852715)

Продовження табл. 2.13

1	2	3	4	5
- податку на прибуток	(285413)	(13)	(0)	(384189)
- податку на додану вартість	(448443)	(102441)	(200085)	(811170)
- інших податків і зборів	(700992)	(262426)	(553392)	(657355)
- авансів	(1286765)	(44213)	(7161170)	(11635537)
- повернення авансів	(48)	(81)	(281)	(1094)
- цільових внесків	(521)	(70)	(40)	(120)
- за страховими контрактами	(25464)	(32158)	(31948)	(65961)
- надання позик	(0)	(18693)	(0)	(0)
- інші витрачання	(1482993)	(783622)	(218685)	(101921)
Чистий рух коштів від ОД	1125790	881495	246812	4130734
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності				
<i>Надходження від:</i>				
- реалізації необоротних активів	7892	3678	13505	1634
- дивідендів	34	0	0	67
- погашення позик	3119365	0	1011836	3646000
- інші	0	3956063	0	4933
Витрачання на придбання:				
- фінансових інвестицій	(460000)	(0)	(0)	(0)
- необоротних активів	(728491)	(122150)	(501018)	(338401)
- надання позик	(3146782)	(3239974)	(161887)	(6998016)
Інші платежі	(43878)	(199258)	(3512)	(0)
Чистий рух коштів від ІД	-1251860	398359	358924	3683783
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності				
Отримання позик	3636727	5115	1392193	2200102
Інші надходження	116891	26855	0	561
Погашення позик	-3768628	-445954	1469720	2334681
Сплату дивідендів	(296850)	(603)	(234)	(295984)

Закінчення табл. 2.13

1	2	3	4	5
Витрачання на сплату відсотків	(164966)	(0)	(172066)	(231407)
Інші платежі	(0)	(0)	(0)	(176559)
Чистий рух коштів від ФД	-476826	-414587	-249827	-837968
Чистий рух грошових коштів за звітний період	-602896	-897723	355909	-391017
Залишок коштів				
на початок року	1540187	938067	40909	396586
на кінець року	938067	40909	396586	5627
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	776	565	-232	58

Джерело: власні розрахунки Джерелом відтоку коштів є фінансова діяльність (рис. 2.6). Розмах варіації грошових потоків у 2021 році є найбільшим.

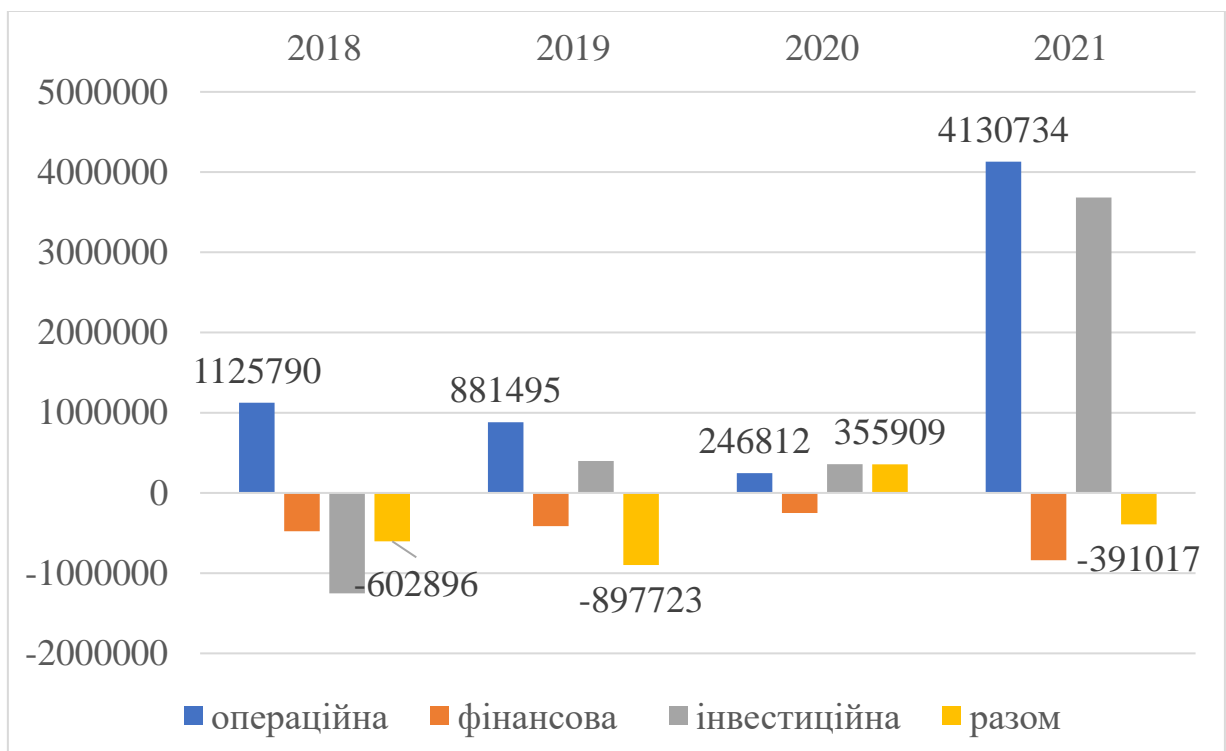


Рис. 2.6 – Динаміка чистого руху коштів АТ «ДТЕК Дніпроенерго», тис. грн.

Джерело: власні розрахунки

Таким чином, фінансовими ризиками підприємства є ризик отримання

чистого збитку і суттєвого відтоку коштів.

2.3. Шляхи зменшення фінансових ризиків підприємства

Підхід АТ «ДТЕК Дніпроенерго» до ризик-менеджменту передбачає комплексну систему внутрішнього контролю та управління ризиками, засновану на стратегічному та поточному плануванні. Функція ризик-менеджменту представлена в Групі ДТЕК як на рівні корпоративного центру (Департамент з внутрішнього контролю та управління ризиками), так і на рівні кожного підприємства Групи, у т.ч. і в АТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Підходи до управління ризиками уніфіковані і ідентичні на всіх підприємствах (єдиний підхід до оцінки та аналізу ризиків, єдині принципи страхування, єдині вимоги до системи внутрішнього контролю в процесах). Група ДТЕК систематично виявляє і оцінює ризики, що впливають на досягнення стратегічних та операційних цілей, оцінка ризиків також може додатково проводитись у випадках суттєвих змін зовнішнього середовища або стратегії. Менеджмент поінформований і розуміє, як ризики впливають на досягнення цілей підприємств та Групи ДТЕК в цілому. Усі рішення в ній приймаються з урахуванням існуючих і потенційних загроз і можливостей.

Систематизуємо основні фінансові ризики підприємства і розглянемо шляхи зниження.

1. Податковий ризик притаманний для АТ «ДТЕК Дніпроенерго», оскільки зростання податкового навантаження може привести до зміни фінансових результатів діяльності, зокрема зменшення чистого прибутку, оборотного капіталу, що в подальшому може негативно вплинути на інвестиційні програми і, як наслідок, завадити реалізації програм соціального партнерства, екологічних заходів тощо. Шляхами зниження податкового ризику є постійний моніторинг змін до Податкового Кодексу України з метою здійснення податкового планування та оптимізації податкового навантаження.

2. Ризики, пов'язані з невизначеністю регуляторного середовища, для діяльності АТ «ДТЕК Дніпроенерго», є значними. У зв'язку із високим рівнем регуляторного упорядкування, зазначений ризик є значним через несвоєчасну підготовку роз'яснювальних документів НКРЕКП по окремим питанням при прийнятті нових законів щодо господарської діяльності СГД в умовах безперервності виробничого процесу генеруючих та енергопостачальних підприємств. Для зниження регуляторного ризику АТ «ДТЕК Дніпроенерго» на легітимних заставах бере активну участь у законотворчому процесі, в тому числі у розробці нової моделі енергетику та проекту нового Закону про енергоринок України, які дозволять застосувати прозору систему діяльності всіх його учасників, максимізувати можливість залучення міжнародних енергетичних Компаній на енергоринок України, а також українських Компаній - на зовнішні ринки електроенергії на умовах чесної конкуренції та прозорості.

3. Ризики, пов'язані із політичною нестабільністю і військовим станом: АТ «ДТЕК Дніпроенерго» впроваджує систему управління ризиками. Своєчасність і адекватність реагування на загрози дозволило забезпечити безперебійну діяльність енергосистеми України в умовах надзвичайних обставин.

4. Ризики, пов'язані із рецесією чи зниженням темпів економічного розвитку, стимулює АТ «ДТЕК Дніпроенерго» реалізувати проекти подальшого розвитку стратегії енергозбереження та модернізації енергоблоків, перерозподіляти генеруючі потужності в інтересах зменшення собівартості виробітку електроенергії та її транспортування.

5. Ризики, пов'язані зі зростанням інфляції чи зниженням впевненості споживачів у майбутньому, пов'язані з тим, що розрахунки за електроенергію у ланцюгу «виробник – оптовий постачальник – постачальник – споживач» відбуваються на прогнозному рівні. У фінансовий план АТ «ДТЕК Дніпроенерго» витрати доцільно закладати з урахуванням коефіцієнтів інфляції. Враховуючи вагомий внесок ДТЕК у розвиток національної

енергосистеми, необхідно активізувати роз'яснювальна-інформаційну роботу для формування лояльності споживачів.

6. Ризики, пов'язані з неефективною судовою системою: суб'єктивне оцінювання судом доказів по справі; неоднозначне трактування судами різних інстанцій норм матеріального права та порушення норм процесуального права; зміна судової практики.

7. Ризики, пов'язані з обмеженням на валютні операції, є обмеженими, оскільки АТ «ДТЕК Дніпроенерго» здійснює продаж і несе витрати в національній валюті. Валютний ризик виникає переважно відносно боргових зобов'язань, які частково номіновані в іноземній валюті, і закупівель, пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів. Даний ризик, як й усі інші фінансові ризики, управляється централізовано й підлягає пильному моніторингу з боку Топ-менеджменту АТ «ДТЕК Дніпроенерго».

8. Операційні ризики. Група ДТЕК приділяє особливу увагу моніторингу і мінімізації операційних ризиків шляхом реалізації програми зі зниження операційних витрат і підвищенню ефективності виробничих процесів, розроблено плани ліквідації аварійних ситуацій на підприємствах. В області операційної діяльності пріоритетним для Групи ДТЕК є управління ризиками, пов'язаними з охороною праці, навколишнього середовища, забезпеченням безперебійної діяльності. З метою зниження наслідків реалізації операційних ризиків активно використовується страхування. У АТ «ДТЕК Дніпроенерго» розроблена концепція страхового захисту, реалізацію якої централізовано для всього бізнесу здійснює підрозділ, що забезпечує єдиний методологічний підхід при взаємодії зі страховим ринком і дозволяє оптимізувати величину страхових відрахувань. Система страхування забезпечує захист інтересів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» і включає добровільне страхування (страхування майна, покриття збитків у разі перерви виробничої діяльності, медичне страхування, КАСКО тощо), а також виконання вимог з обов'язкових видів страхування. При організації страхового захисту Групи ДТЕК враховується

повнота покриття, оптимальність умов страхування та надійність розміщення ризиків.

9. Ризик ліквідності. Для його зниження здійснюється диверсифікація в розрізі контрагентів та оптимізація умов договорів у частині термінів оплати, реалізуються програми зі зниження операційних витрат (які, в тому числі, ведуть до підвищення ефективності процесів Групи ДТЕК). Зниження впливу даного ризику також досягається шляхом підтримки заданого рівня абсолютної ліквідності. У АТ «ДТЕК Дніпроенерго» запроваджено механізм планування та управління рухом грошових коштів, який дозволяє оперативно реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі.

10. Конкурентні ризики, оскільки АТ «ДТЕК Дніпроенерго» здійснює діяльність в умовах конкуренції, реалізуючи всю вироблену ним електричну енергію в Оптовий ринок електроенергії України (ОРЕ) за ціновими заявками. Їх формування і заявок робочої потужності здійснюється згідно з Правилами ОРЕ погодинно по кожному блоку ТЕС, ці заявки відображають витрати на виробництво електроенергії та можливий діапазон регулювання навантаження. Основними конкурентами АТ «ДТЕК Дніпроенерго» на ОРЕ є наступні компанії: ПАТ «ЦЕНТРЕНЕРГО», ПАТ «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО», ТОВ «ДТЕК СХІДЕНЕРГО», які здійснюють продаж електроенергії за ціновими заявками. Конкурентів у сфері продажу теплової енергії у емітента немає, оскільки споживачі приєднані до мереж емітента, але вони можуть від'єднатися від мереж і встановити автономне опалення, водонагрівачі тощо.

11. Ризики сталого розвитку. Група ДТЕК застосовує загальний підхід з чотирьох етапів до оцінки ризиків сталого розвитку, включаючи оцінку ризиків, пов'язаних зі зміною клімату та інтеграцію методів TCFD, щоквартальний моніторинг істотних ризиків, пов'язаних зі зміною клімату, та їх вплив на Групу ДТЕК. Ризики та можливості сталого розвитку, включаючи ризики переходу (*transition risks* згідно з TCFD), пов'язані зі зміною клімату. Фізичні ризики, ідентифікуються і беруться до уваги як в процесі щорічного планування, так і в процесі довгострокового планування- в Новій стратегії

ДТЕК до 2030 року. У стратегії Група ДТЕК використовує можливості, що виникають у процесі декарбонізації економіки, і перспективи підвищення рівня до- ходу компанії за рахунок пропозиції нових продуктів із низьким вуглецевим слідом та послуг з енергоефективності.

У 2020 році розпочато процес окремого управління ризиками зміни клімату. Відповідно до рекомендацій робочої групи з питань розкриття фінансової інформації, що стосується змін клімату (*Task Force on Climate-related Financial Disclosures, TCFD*), була проведена загальна класифікація релевантних для Групи ДТЕК ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. Політичні ризики пов'язані зі швидким формуванням політик у сфері декарбонізації (короткострокових і довгострокових), що може призвести до підвищення операційних витрат та поступового припинення деяких видів діяльності. У Новій стратегії ДТЕК встановив для себе мету досягти вуглецевої нейтральності до 2040 року. Наразі реалізується низка заходів, спрямованих на низьковуглецевий розвиток, і формується інвестиційний портфель таким чином, щоб мінімізувати можливий вплив таких ризиків. Крім того, управління репутаційними ризиками, що виникають у процесі переходу до низьковуглецевої економіки, здійснюється завдяки своєчасній комунікації з усіма зацікавленими особами, прозорості ключових ініціатив і співробітництва із зацікавленими стейкхолдерами.

12. Екологічні ризики, пов'язані з викидами в атмосферне повітря, водоспоживанням та скидами стічних вод, поводженням з відходами. Основними напрямками АТ «ДТЕК Дніпроенерго» в сфері охорони навколишнього середовища є такі заходи:

1) охорона атмосферного повітря (отримано дозволи на викиди для всіх промислових площадок ТЕС ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО; виконуються умови, встановлені в дозволах на викиди; ведеться періодичний контроль за якістю атмосферного повітря в зоні впливу ТЕС. Також, задля виконання вимог Європейської Директиви 2010/75/ЄС, АТ «ДТЕК Дніпроенерго» прийнято

участь у розробці Національного плану скорочення викидів забруднюючих речовин;

2) охорона та раціональне використання водних ресурсів. З метою забезпечення оптимального використання води на виробничі потреби ТЕС використовуються оборотні системи охолодження основного та допоміжного устаткування, оборотні системи гідрозоловидалення, системи повторного використання води, реалізуються заходи з заміни запірної арматури і ділянок трубопроводів пожежно-питної і технічної води, ремонти та технічне обслуговування маслonaповненого устаткування, проводиться моніторинг та контроль якості стічних і ґрунтових вод в районі розміщення золовідвалів.

3) охорона земель та поводження з відходами (нарощування дамб золовідвалів, збільшення обсягів використання золошлакових матеріалів). Природоохоронна діяльність АТ «ДТЕК Дніпроенерго» базується на Політиці з управління охороною навколишнього середовища (2012 р.), що визначає цілі в сфері захисту довкілля: запобігання та мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище; забезпечення єдиного підходу до управління охороною навколишнього середовища на основі сучасної системи екологічного менеджменту; створення ефективної системи моніторингу впливу на навколишнє середовище та управління екологічними ризиками та проблемами; забезпечення відповідності обладнання та процесів виробництва вимогам законодавства в сфері охорони природного середовища.

13. Проектні ризики. Найбільш значущими інвестиційними проектами є: будівництво електро-фільтру на енергоблок №10 ДТЕК ПРИДНІПРОВСЬКА ТЕС, модернізація блоків №9, №10 на спалювання вугілля марки «Г» та золовідвалу Запорізької ТЕС. Інвестиційна діяльність ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» фінансується за рахунок власних та кредитних коштів. За рахунок кредитних фінансується лише реконструкція енергоблоків.

14. Цінові ризики. Збут електроенергії відбувається за допомогою D.TRADING, функцією якої є трейдинг енергоресурсів на українському та

міжнародному ринках. D.TRADING здійснює оптову торгівлю електроенергією, природним газом та вугіллям як в Україні, так і за кордоном. У постачанні електроенергії D.TRADING фокусується на ринку двосторонніх договорів, працюючи з великими споживачами та постачальниками універсальних послуг, а також здійснюючи експортні операції. Крім того, D.TRADING є активним учасником ринків «на добу наперед» і балансуючого. На ринках природного газу та вугілля компанія керує портфелем енергоресурсів Групи ДТЕК і здійснює трейдинг сторонніх ресурсів. Україна перейшла на нову модель ринку електроенергії в липні 2019 року. Новою моделлю введені сегменти організованої та неорганізованої торгівлі електроенергією. Ринок двосторонніх договорів, що укладаються безпосередньо між учасниками, відноситься до неорганізованого сегменту. Тоді як ринки «на добу наперед», внутрішньодобовий та балансуючий – організовані сегменти, де відносини вибудовуються за правилами, встановленими регулятором.

Аудит фінансової звітності АТ «ДТЕК Дніпроенерго» проведений аудиторською фірмою ТОВ «БЕЙКЕР ТІЛЛІ УКРАЇНА» (табл. 2.14). Аудитори звернули увагу на Примітку 10 «Розрахунки і операції з пов'язаними сторонами» до фінансової звітності, яка свідчить про значну концентрацію операцій АТ «ДТЕК Дніпроенерго» із пов'язаними сторонами. Висловлюючи позитивну думку, аудитори не брали до уваги це питання. На думку аудиторів фінансова звітність відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах фінансовий стан АТ «ДТЕК Дніпроенерго» на 31.12.2021, та її фінансові результати і грошові потоки за рік відповідно до МСФЗ.

Метою Стратегії АТ «ДТЕК Дніпроенерго» до 2030 року є: збільшення портфеля продаж енергопродуктів на внутрішньому та міжнародному ринках із прийнятним рівнем ризику, зростання портфеля енергопродуктів та клієнтів в Україні, міжнародна експансія управління ризиками. АТ «ДТЕК Дніпроенерго» має намір стати ефективним інструментом управління

ринковою волатильністю, створити конкурентоспроможну трейдингову платформу, яка стане драйвером для міжнародної експансії Групи ДТЕК.

Таблиця 2.14

Текст аудиторського висновку АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Найменування аудиторської фірми	ТОВАРИСТВО ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «БЕЙКЕР ТІЛЛІ УКРАЇНА»	3
Код за ЄДРПОУ (реєстраційний номер облікової картки* платника податків - фізичної особи)	30373906	
Місцезнаходження аудиторської фірми, аудитора	04112, м. Київ, вул. Грекова, буд. 3, кв. 9	
Номер та дата видачі свідоцтва про включення до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів, виданого Аудиторською палатою України	2091 26.01.2001	
Звітний період, за який проведено аудит фінансової звітності	01.01. 2021 - 31.12. 2021	
Думка аудитора (01 - безумовно позитивна; 02 - із застереженням; 03 - негативна; 04 - відмова від висловлення думки)	01	
Номер та дата договору на проведення аудиту	295/17 19.12. 2021	
Дата початку та дата закінчення аудиту	19.12. 2021 19.03. 2022	
Дата аудиторського висновку (звіту)	19.03.2022	
Розмір винагороди за проведення річного аудиту	1200000 грн.	

Джерело: www.smida.gov.ua

У планах – збереження поточної вартості портфеля операційних активів Групи ДТЕК в умовах конкурентного ринку, а також створення нових джерел прибутку завдяки розвитку торговельних операцій на внутрішньому ринку,

побудови центру аналітичної експертизи, розширення продажів та трейдингу на зовнішніх ринках, вихід на європейські енергетичні ринки, де власна ресурсна база та експертні знання про ринок дозволять забезпечити додаткові джерела доходу з урахуванням ризик-апетиту Групи ДТЕК. Прогноз зростання електроенергії кінцевим споживачам до 2030 року складає 95%, продажу природного газу - 105%. Формалізацію стратегічних цілей реалізації стратегії наведено на рис. 2.7.

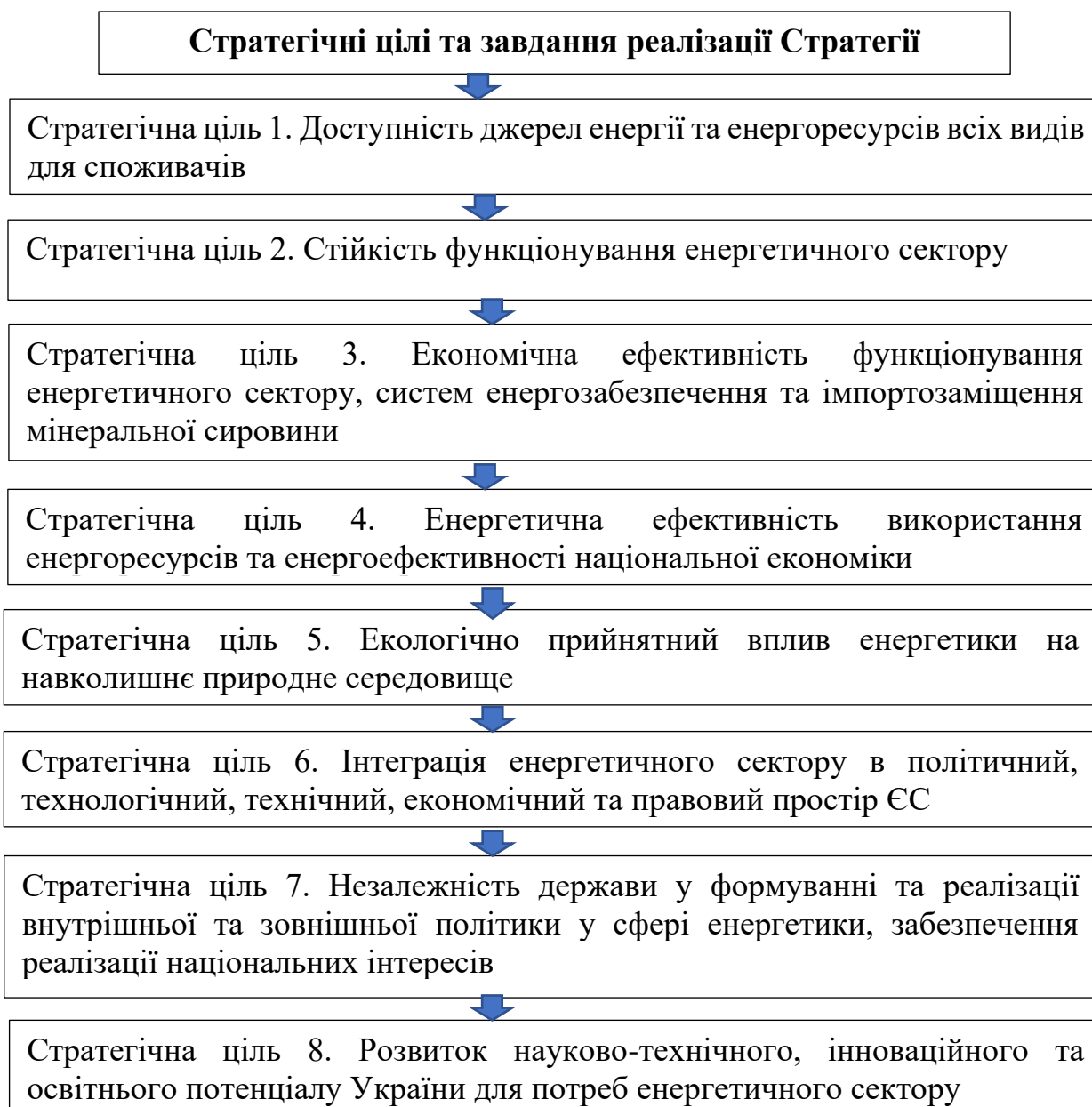


Рис. 2.7 - Формалізацію стратегічних цілей реалізації стратегії АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Джерело: власна розробка

У сфері управління фінансовими ризиками у рамках реалізації Стратегії необхідно: запровадження системи проведення оцінки ризиків та обміну інформацією про ризики та загрози критичній інфраструктурі енергетичного сектору; оптимізація та визначення механізму фінансування заходів з екологізації генеруючих потужностей, що працюють з використанням вугілля; запровадження механізму використання бюджетних коштів та інших джерел фінансування для технологічних інноваційних змін в енергетичному секторі.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансове забезпечення Стратегії за рахунок коштів державного бюджету здійснюється в межах можливостей ресурсної частини державного бюджету з урахуванням необхідності зменшення боргового навантаження на державний бюджет відповідно до показників Бюджетної декларації. Політика ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» щодо фінансування своєї діяльності спрямована на: безперебійне забезпечення фінансовими ресурсами поточної виробничо-господарської діяльності та контроль за раціональним використанням фінансових ресурсів; своєчасне перерахування платежів до бюджету та в Державні цільові фонди, своєчасні розрахунки з постачальниками ресурсів, оплати праці персоналу; досягнення найбільш ефективних економічних та фінансових показників на основі взаємовигідного співробітництва, поваги, довіри з партнерами; постійне вдосконалення, підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства. Фінансування діяльності товариства відбувається за рахунок власних та позикових коштів. Система ризик-менеджменту ґрунтується на кращих світових практиках, міжнародних стандартах сфери управління ризиками ISO 31000 ТА COSO ERM, а також світових практиках для енергетичного сектора.

Висновки до розділу 2

1. Система управління ризиками АТ «ДТЕК Дніпроенерго» покликана

забезпечити оптимальний баланс між зростання вартості бізнесу та ризиками фінансових втрат на основі швидкого реагування на зміни у внутрішнього і зовнішнього середовища на основі встановлених таргетів ефективності і результативності. ДТЕК є піонером ризик-менеджменту в Україні, який почав розбудовувати у 2007 році.

2. Протягом 2018-2021 років вартість активів зростає з 12042559 тис. грн. до 22443385 тис. грн., або на 10400826 тис. грн., або на 86,37%. Нематеріальні активи є зношеними більше, ніж на половину, протягом 2018-2021 років коефіцієнт зносу збільшився з 0,495 до 0,790. Основні засоби, навпаки, мають дуже малий знос, а відповідний коефіцієнт збільшився з 0,036 до 0,048 із максимальним значенням 0,187 у 2020 році.

3. Джерелом приросту майна стало збільшення необоротних активів на 5941732 тис. грн., або на 81,59%, а також оборотні активи у сумі 4459094 тис. грн., або на 93,68%. У структурі майна превалюють необоротні активи, частка яких протягом 2018-2021 років скоротилася із 60,47% до 58,92%, а найбільш значущою статтею 1 розділу активів є основні засоби, частка яких зростає з 42,27% до 50,24%.

4. Питома вага оборотних активів зростає з 39,53% до 41,08%, основною статтею яких є дебіторська заборгованість, частка якої скоротилася з 24,84% до 18,64%, або на 6,2%. Підприємство має високі ризики ліквідності, оскільки протягом 2018-2021 років виконується тільки коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2018 році. Решта коефіцієнтів не виконується, при цьому вони мають несприятливу динаміку.

5. Приріст капіталу підприємства обумовлений збільшенням таких його статей: власного капіталу – 5909992 тис. грн., або на 78,38%; довгострокових зобов'язань – на 1099433 тис. грн., або на 175,05%; поточних зобов'язань - на 3391401 тис. грн., або на 87,54%. Питома вага власного капіталу у структурі капіталу скоротилася з 62,61% до 59,93%, або на 2,68%. При цьому питома вага довгострокових зобов'язань зростає з 5,22% до 7,70%, або на 2,48%. Основними джерелами формування власного капіталу є: капітал у дооцінках,

частка якого зросла з 22,35% до 37,43%, а нерозподіленого прибутку скоротилася з 30,44% до 17,23%. Другою за значущістю статтею капіталу є поточні зобов'язання, частка яких є відносно стабільною і перевищує 33,0%. Таким чином, підприємство наражається на ризик залежності від залученого капіталу.

6. Протягом 2018-2021 років спостерігалось зростання і доходів, і витрат. Обсяг продаж збільшився на 57,18%, а собівартість – на 47,84%. Перевищення темпів зростання обсягів продаж над собівартістю реалізації обумовило зростання валового прибутку на 192,51%. Протягом 2018-2019 підприємство збільшувало збитки, а у 2020-2021 – прибутковим. Протягом 2018-2021 років вартість операційних витрат зросла на 42,77%, найбільшими темпами збільшилися витрати на амортизацію – на 142,82%, темпи приросту матеріальних витрат відповідають загальним (44,70%). Скоротилися витрати на соціальні заходи (на 22,56%) та інші витрати (на 4,97%). Основу операційних витрат становлять матеріальні, частка яких зросла з 76,03% до 77,06%. Інші витрати скоротилися з 12,46% до 8,29%, а частка амортизації зросла – із 6,33% до 10,77%.

7. Джерелом притоку коштів на підприємство є операційна діяльність, інвестиційна діяльність (крім 2018 року). Джерелом відтоку коштів є фінансова діяльність. Розмах варіації грошових потоків у 2021 році є найбільшим.

8. Для ефективного управління ризиками АТ «ДТЕК Дніпроенерго» необхідно:

- регулярно виявляти і оцінювати ризики, що впливають на досягнення стратегічних та операційних цілей;
- забезпечувати прийняття рішень з урахуванням їх потенційних ризиків;
- обирати оптимальну стратегію управління ризиками, порівнюючи ступінь зниження ризику і вартість заходів щодо їх управління;
- здійснювати регулярний моніторинг ефективності заходів з управління ризиками;

- застосовувати страхування ризиків, управляти якими всередині Групи ДТЕК нераціонально або неможливо;
- централізовано управляти системою страхового захисту.

ВИСНОВКИ

1. Стратегія управління ризиками є невід'ємною компонентою корпоративного менеджменту. Його завданням є мінімізація ризику у межах здійснюваних операцій. Ризики притаманні всім сферам корпоративної діяльності. Більшість із пов'язана з активними операціями, насамперед, видачею комерційних кредитів та інвестиційною діяльністю.

2. До корпоративних ризиків, що піддаються кількісній оцінці, належать фінансові ризики, пов'язані з несприятливими змінами в обсягах, дохідності, вартості і структурі активів та пасивів підприємства. До корпоративних ризиків, що не піддаються кількісній оцінці, належать функціональні ризики, які стосуються процесу створення будь-якого корпоративного продукту чи послуги, та зовнішні ризики.

3. Функціональні ризики виникають унаслідок неможливості своєчасно і в повному обсязі контролювати фінансово-господарську діяльність, збирати й аналізувати відповідну інформацію. До зовнішніх ризиків належать ті нефінансові ризики, які, на відміну від функціональних, є зовнішніми щодо підприємства. Функціональні та зовнішні ризики не менш небезпечні, ніж фінансові, але їх важче ідентифікувати й визначати кількісно. Зрештою вони призводять до фінансових втрат. Усі корпоративні ризики несуть у собі наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу підприємства.

4. Фінансовий ризик є одним з найважливіших видів ризиків, з якими пов'язана діяльність підприємств в умовах ринкової економіки. Він характеризується невизначеністю щодо здійснення тієї чи іншої фінансової операції в майбутньому, непередбачуваністю та випадковістю. Фінансові ризики пов'язують із ситуаціями, у яких є імовірність виникнення фінансових втрат в умовах невизначеності під час провадження саме фінансової діяльності (менший за очікування рівень доходу, втрата частини капіталу тощо) через зміну відсоткових ставок, цін, курсів валют. Під ризиком розуміємо наявні та

потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку, зокрема в енергетичній і фінансовій сферах.

5. Важливе значення для ідентифікації й розкриття інформації про фінансові ризики має МСФЗ (IFRS) 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Надання якісної інформації у контексті кількісного розкриття ризиків (кредитного, ринкового, ліквідності) дає можливість користувачам ув'язати розкриту інформацію і сформуванати загальну картину характеру та рівня ризиків, що виникають унаслідок фінансових інструментів.

6. Визначено взаємозв'язок енергетичних і фінансових ризиків на основі затвердженої у 2021 році Стратегію енергетичної безпеки. Основними енергетичними ризиками функціонування ПЕК: він не використовує інновації та нові технології; витрати на наукові дослідження не відповідають сучасним потребам споживачів; існує дефіцит кваліфікованого персоналу, який збільшується у зв'язку із міграцією трудових ресурсів; знижується спроможність забезпечувати проектні, пуско-налагоджувальні, сервісні послуги для підприємств галузі всіх форм власності силами вітчизняних СГД; розміщення значної частини підприємств ПЕК (вугільні шахти та ТЕС), розміщені на тимчасово окупованих територіях; підвищення ризиків виникнення техногенних катастроф через продовження режимів їх функціонування або порушення регламентів їх закриття. До фінансових ризиків ринку електричної енергії відносять: значне зростання заборгованості та кризи неплатежів; незадовільний стан інвестиційної привабливості сектору через різноманіття ризиків; викривлення ринкових механізмів ціноутворення та існуючих механізмів фінансової підтримки соціального захисту окремих категорій споживачів тощо.

7. Система управління ризиками АТ «ДТЕК Дніпроенерго» покликана забезпечити оптимальний баланс між зростання вартості бізнесу та ризиками фінансових втрат на основі швидкого реагування на зміни у внутрішнього і зовнішнього середовища на основі встановлених таргетів ефективності і

результативності. ДТЕК є піонером ризик-менеджменту в Україні, який почав розбудовувати у 2007 році.

8. Протягом 2018-2021 років вартість активів зростає з 12042559 тис. грн. до 22443385 тис. грн., або на 10400826 тис. грн., або на 86,37%. Нематеріальні активи є зношеними більше, ніж на половину, протягом 2018-2021 років коефіцієнт зносу збільшився з 0,495 до 0,790. Основні засоби, навпаки, мають дуже малий знос, а відповідний коефіцієнт збільшився з 0,036 до 0,048 із максимальним значенням 0,187 у 2020 році.

9. Джерелом приросту майна стало збільшення необоротних активів на 5941732 тис. грн., або на 81,59%, а також оборотні активи у сумі 4459094 тис. грн., або на 93,68%. У структурі майна преважують необоротні активи, частка яких протягом 2018-2021 років скоротилася із 60,47% до 58,92%, а найбільш значущою статтею 1 розділу активів є основні засоби, частка яких зростає з 42,27% до 50,24%.

10. Питома вага оборотних активів зростає з 39,53% до 41,08%, основною статтею яких є дебіторська заборгованість, частка якої скоротилася з 24,84% до 18,64%, або на 6,2%. Підприємство має високі ризики ліквідності, оскільки протягом 2018-2021 років виконується тільки коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2018 році. Решта коефіцієнтів не виконується, при цьому вони мають несприятливу динаміку.

11. Приріст капіталу підприємства обумовлений збільшенням таких його статей: власного капіталу – 5909992 тис. грн., або на 78,38%; довгострокових зобов'язань – на 1099433 тис. грн., або на 175,05%; поточних зобов'язань - на 3391401 тис. грн., або на 87,54%. Питома вага власного капіталу у структурі капіталу скоротилася з 62,61% до 59,93%, або на 2,68%. При цьому питома вага довгострокових зобов'язань зростає з 5,22% до 7,70%, або на 2,48%. Основними джерелами формування власного капіталу є: капітал у дооцінках, частка якого зростає з 22,35% до 37,43%, а нерозподіленого прибутку скоротилася з 30,44% до 17,23%. Другою за значущістю статтею капіталу є поточні зобов'язання, частка яких є відносно стабільною і перевищує 33,0%.

Таким чином, підприємство наражається на ризик залежності від залученого капіталу.

12. Протягом 2018-2021 років спостерігалось зростання і доходів, і витрат. Обсяг продаж збільшився на 57,18%, а собівартість – на 47,84%. Перевищення темпів зростання обсягів продаж над собівартістю реалізації обумовило зростання валового прибутку на 192,51%. Протягом 2018-2019 підприємство збільшувало збитки, а у 2020-2021 – прибутковим. Протягом 2018-2021 років вартість операційних витрат зросла на 42,77%, найбільшими темпами збільшилися витрати на амортизацію – на 142,82%, темпи приросту матеріальних витрат відповідають загальним (44,70%). Скоротилися витрати на соціальні заходи (на 22,56%) та інші витрати (на 4,97%). Основу операційних витрат становлять матеріальні, частка яких зросла з 76,03% до 77,06%. Інші витрати скоротилися з 12,46% до 8,29%, а частка амортизації зросла – із 6,33% до 10,77%.

13. Джерелом притоку коштів на підприємство є операційна діяльність, інвестиційна діяльність (крім 2018 року). Джерелом відтоку коштів є фінансова діяльність. Розмах варіації грошових потоків у 2021 році є найбільшим.

14. Для ефективного управління ризиками АТ «ДТЕК Дніпроенерго» необхідно:

- регулярно виявляти і оцінювати ризики, що впливають на досягнення стратегічних та операційних цілей;
- забезпечувати прийняття рішень з урахуванням їх потенційних ризиків;
- обирати оптимальну стратегію управління ризиками, порівнюючи ступінь зниження ризику і вартість заходів щодо їх управління;
- здійснювати регулярний моніторинг ефективності заходів з управління ризиками;
- застосовувати страхування ризиків, управляти якими всередині Групи ДТЕК нераціонально або неможливо;
- централізовано управляти системою страхового захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабяк Н. Д., Буратчук Н. Ю. Фінансовий контролінг у транснаціональних корпораціях і холдингах. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 110-116.

2. Бодруг Т. М., Гаватюк Л. С. Сутність аналізу та управління фінансовим станом підприємств України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22(1). С. 20-24.

3. Гнатенко Є. П., Годованюк Н. А. Аналіз фінансового стану підприємства, як один з інструментів з'ясування реальної конкурентоспроможності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2017. № 2. С. 159-165.

4. Горбачова О. М., Купіч Б. В. Аналіз фінансового стану підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50(2). С. 96-99.

5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20140101/find?text=%D5%EE%EB%E4%E8%ED%E3%EE%E2%E0+%EA%EE%EC%EF%E0%ED%B3%FF>

6. Директива Європейського Парламенту і Ради 2011/61/ЄС від 8 червня 2011 року про керуючих альтернативними інвестиційними фондами та про внесення змін і доповнень до директив 2003/41/ЄС і 2009/65/ЄС та регламентів (ЄС) № 1060/2009 і (ЄС) № 1095/2010: Міжнародний документ від 08.06.2011 № 2011/61/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-11/ed20110608#n206

7. Ділай Н. Г. Роль та складові системи фінансового управління в діяльності холдингових структур. *Молодий вчений*. 2014. - № 9. - С. 39-42.

8. Єлісеєва О. К., Ніколаєва А. В. Аналіз фінансового стану

торговельного підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 6. С. 27-31.

9. Замула І. В., Травін В. В., Радінович Н. О. Аналіз фінансового стану підприємств хлібопекарської галузі як основа формування механізмів її сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_12_9

10. Іванчук Н. В. Фінансова звітність як джерело інформації для аналізу фінансового стану підприємства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. 2020. № 18. С. 57-61.

11. Ігнатенко А. В., Кабанов В. Г., Харченко О. І. Формування фінансових потоків реструктуризації міжнародних холдингів. *Економіка та держава*. 2009. № 1. С. 17-20.

12. Коваленко О. В., Лихойванова А. О. Особливості експрес-аналізу фінансового стану підприємства. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. Економічні науки*. 2020. Вип. 1. С. 65-71.

13. Колосок В., Ходова Я. Особливості організаційно-методичного підходу до аналізу фінансових результатів промислових підприємств у складі холдингу. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2013. Вип. 35(1). С. 27-33.

14. Кондратюк М. В. Формування державного транспортно-промислово-фінансового холдингу на залізничному транспорті України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 34. С. 47-48.

15. Косова Т. Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О., Гречина І.В., Дєєва Н.Е. *Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник (за заг. ред проф. Т.Д. Косової)*. К.: Центр учбової літератури, 2012. 528с.

16. Косова Т.Д., Дєєва Н.Е., Ползікова Г.В. Фінансова архітектура: потенціал розвитку для економіки, менеджменту, маркетингу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №14-15. С.10-16.

17. Косова Т.Д., Деєва Н.Е., Ползікова Г.В. Фінансова архітектура як базис розбудови управління національною економікою. *Економіка та держава*. 2020. №8. С. 49-52.

18. Косова Т.Д., Ярошевська О.В., Соломіна Г.В. Діагностика і регулювання фінансового потенціалу суб'єктів господарювання в системі стратегічного антикризового управління. *Економіка та держава*. 2020. №4. С. 14-18.

19. Косова Т.Д., Ярошевська О.В., Соломіна Г.В. Фінансова діагностика і регулювання потенціалу стратегічного розвитку корпоративних підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. №4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/4.pdf

20. Краснікова О. М., Міхалець А. І. Аналіз фінансового стану та його роль в управлінні підприємством. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 3. С. 131-134.

21. Лазарева М. Г. Застосування ефекту синергії від централізації функцій у фінансових та економічних розрахунках в холдингах. *Ефективна економіка*. 2014. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_8_14

22. Лазарева М. Г. Фінансова модель системи управління динамічною стійкістю холдингу. *Економіка промисловості*. 2014. № 4. С. 79-87.

23. Ліснічук О., Шпаковська О. Аналіз фінансового стану як ефективний інструмент управління подальшим розвитком підприємства. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29, № 4. С. 28-34.

24. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7). Фінансові інструменти: розкриття інформації: Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text

25. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти: Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text

26. Мельник А. О., Захарова Ю. І. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2. С. 252-257.

27. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності. К.: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

28. Науменкова С. В. Особливості управління фінансами в холдингових компаніях. *Фінанси України*. 2008. № 1. С. 93-107.

29. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed20121202/find?text=%CA%EE%ED%F1%EE%EB%B3%E4%EE%E2%E0%ED%E0+%F4%B3%ED%E0%ED%F1%EE%E2%E0+%E7%E2%B3%F2%ED%B3%F1%F2%FC>

30. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19: Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.1999 № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>

31. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/ed20170314#n38>

32. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 № 907-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>

33. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 № 3528-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15/ed20160101#n15>

34. Рзаєв Г. І., Слива А. В. Напрями аналізу фінансового стану підприємства у розрізі потреб економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 3. С. 118-120.

35. Романенко О. А. Рейтингова оцінка фінансового стану торговельних холдингів. *Фінанси України*. 2008. № 10. С. 116-125.

36. Сарапіна О. А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 2. С. 54-58.

37. Ткаченко А. А., Подзігун Я. В., Кулик Ю. М. Удосконалення аналізу фінансового стану на українських підприємствах: проблеми та шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2020. Вип. 57. С. 45-53.

38. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / за ред. Косової Т.Д., Сіменко І.В. К.: Центр учбової літератури, 2013. 440 с.

39. Ходова Я. О. Методичні питання оцінки ефективності управління фінансовим механізмом промислових підприємств у складі інтегрованого холдингу. *Ефективна економіка.* 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_38

40. Ходова Я. О. Теоретичні підґрунтя управління фінансовим забезпеченням операційної діяльності промислових підприємств у складі вертикально інтегрованих холдингів. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Економіка.* 2014. Вип. 8. С. 7-13.

41. Хома І. Б., Ділай Н. Г. Економіко-математичне оцінювання рівня фінансового управління дочірніх підприємств холдингової структури. *Інноваційна економіка.* 2014. № 4. С. 377-382.

42. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text>